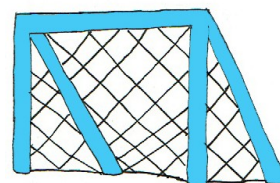

Dr. Valdís Ingibjörg Jónsdóttir
tal- og raddmeinafræðingur

Málþjálfun

Orðaspark beint í mark

Talmálið tæklað með málfræði
og
málfræðin tækluð með talmáli

BÓKAÚTGÁFAN
HÓLAR 2022

*Þessi bók er tileinkuð öllum þeim
sem eiga í erfiðleikum með mál*

MÁLÞJÁLFUN – ORÐASPARK BEINT Í MARK

© 2022 Dr.Valdís Ingibjörg Jónsdóttir

Bókaútgáfan Hólar
Netfang: holar@holabok.is
holabok.is

Umbrot: Ásdís Ívarsdóttir prentsmiður

Prófarkalestur: Helga Katrín Thorarensen

Álitsgjafar: Hólmfríður Árnadóttir talmeinafræðingur, Júlía Hreinsdóttir táknmálsfræðingur, Helga

Katrín Thorarensen stuðningsfulltrúi, Anna Kristín Óladóttir Döff einstaklingur, Elfa

Svanhildur Hermannsdóttir forstjóri Þjónustu- og þekkingarmiðstöðvar fyrir blinda,

sjónskerta og einstaklinga með samþætta sjón- og heyrnarskerðingu,

Þorbjörg Guðrún Sigurðardóttir sérkennari á leikskólastigi

Myndir: Kristján Alegre Magnússon

Styrkt af Rannís 2021

Prentun: Prentsmiðjan, Akureyri

Bók þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem ljósmyndun,
prentun, hljóðritun, eða á annan sambærilegan hátt,
að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis útgefanda

ISBN 978-9935-490-57-5

Formáli

Í öllum málum – tungumáli sem táknmáli – verða að vera sérstakar leikreglur til þess að tjáningin sé skiljanleg. Ekki síður þarf að vera til staðar skilningur á því hvers vegna slíkar leikreglur þurfa að vera.

Börn og unglingar þurfa að skilja nauðsyn þess að tala rétt og að þar gildi reglur eins og í öllum leikjum sem þau leika. Út frá því hugarfari mótask þessi kennsluaðferð.

Talmálið hefur mótað málfræðireglurnar. Með því að bera þær saman við leikreglur boltaleikja næst skilningur barna á því hvers vegna við verðum að fara eftir reglum íslenskunnar.

Með þessum efnistöfum á íslenskri málfræði er verið að nota möguleikana sem málfræðin gefur til að auka máltilfinningu, málvitund og málkennd einstaklinga. Einungis helstu meginreglum málfræðinnar er fylgt og reynt að forðast frávik.

Mikið af skýringarmyndum prýðir bókina. Hægri síða bókarinnar er fyrst og fremst ætluð nemendum og gerð þannig úr garði að hægt sé að snúa henni að þeim.

Einnig er gert ráð fyrir að þá síðu megi nota sem skjávarpasíðu. Hins vegar er vinstri síðan ætluð þeim sem er að kenna hvort sem það er aðstandandi eða kennari.

Í bókinni er reynt að hafa málfar sem einfaldast í þeirri von að efnið höfði betur til barna.

Markmið

Með þessari málkennsluaðferð er einkum verið að leita leiða til þess að auka **málvitund, málskilning og málþekkingu** einstaklinga í gegnum **hrynjanda talmáls**.

Þess vegna byggist aðferðin mest upp á **þátttöku nemenda**.

Það er **ekki** verið að **kenna málfræði** sem slíka heldur er verið að **nota úr málfræðinni það sem gæti eftir talmálið, málþekkingu og hrynjanda**.

Kennslan fer því nær eingöngu fram á munnlegum nótum sem eflir talmálið og málþekkinguna.

Upplýsingar fyrir kennara/uppalanda

INNGANGUR

Útilokunaraðferðin

Hugmyndafræðin að baki kennsluaðferðinni

Hvers vegna að leita í smiðju íslenskrar málfræði til að efla talmál og málkennd?

Með þeim efnistöfum á íslenskri málfræði, að kenna alla orðflokka í einu, finnst útilokunaraðferð sem býður upp á samanburð. Þannig er hægt að finna í hvaða flokki hvert orð á heima og hvers vegna. Ekki síst fæst tækifæri til þess að kryfja orð til mergjar þ.e.a.s. finna eðli þess, grunnmerkingu og hlutverk í málfarinu – nokkuð sem t.d. táknmál býður upp á í myndun sinna tákna.

Hér er mynd af tákni sem er það sama fyrir orðin:

sem – bróðir og systir – alveg eins.

Í raun er grunnmerking orðanna „að eiga sama upphaf“.

Sjá frekari útlistun á bls. 88.

*Hvers vegna svör nemenda **þurfa** að vera munnleg en ekki skrifleg.*

Hrynjandinn og tónfallið.

Það er þekkt að fóstur byrjar strax í móðurkviði að skynja **hrynjanda og tónfall** móðurraddarinnar. Því má draga þá ályktun að **rætur máls felist í þessum grunnþáttum tungumálsins – hrynjandanum og tónfallinu** – enda raunin sú, að merking orða í talmáli næst með raddblæ og áherslum frekar en með orðabókaskýringum á þýðingu þeirra. (Hver segir blíðlega „ég þoli þig ekki“?)

Þennan hrynjanda og tónfall má greinilega heyra í beygingarfræði málfræðinnar t.d. í fallbeygingu fallorða, tíðabeygingu sagna og stigbreytingu lýsingarorða.

Þannig verða til leikreglur sem eru nauðsynlegar í öllum málum og hvers vegna við þurfum á slíkum leikreglum að halda til þess að mál verði skilvirkt – bæði til skilnings og tjáningar.

Kennslustund í útilokunaraðferðinni

Leiðbeiningar til kennara

Kennslugögn

Hver nemandi hefur blað með einni eða fleiri einföldum setningum á miðri síðunni ásamt strokleðri og blýanti – kennari notar töflu eða blað (t.d. ef um einstaklingskennslu er að ræða).

Nemendur

Efnið má nota í einstaklingskennslu t.d. sérkennslu málröskunarbarna, tvítyngdra barna, – en einnig í hópkenndu eða bekkjarkennslu.

Aldur nemenda. Æskilegast að vera ekki með yngri en 10 ára.

KENNSLUSTUND HEFST

Ath! *búið er að kenna nemanda/nemendum um orðflokka og hvernig skammstafanir eru settar inn í orðflokka húsin. Auk þess sem búið er að kenna hvernig húsin eru dregin upp. Sjá bls. 12.*

A – Sé notuð tafla í hóp eða bekkjarkennslu

Kennari

Kennari dregur upp orðflokka húsin á töfluna og skrifar undir þau sömu setningu og nemandi/nemendur hafa á sínu blaði.

Nemandi/nemendur

Nemandi/nemendur draga upp á sitt blað rammana fyrir fallorðaflokka húsið – sagnorðahúsið – smáorðahúsið. Það er gert fyrir ofan setninguna/setningarnar sem taka á til orðflokka greiningar.

B – Einstaklingskennsla eða örfáir nemendur

Kennari og nemandi/nemendur

Nemandi/nemendur draga upp á sitt blað rammana fyrir fallorðaflokka húsið – sagnorðahúsið – smáorðahúsið. Það er gert fyrir ofan setninguna eða setningarnar sem taka á til orðflokka greiningar og hafa verið prentaðar eða skrifaðar af kennara á mitt blaðið.

Kennsluferlið fyrir bæði A og B

Byrjað er á því að setja skammstafanir fyrir hvern orðflokk – fyrst í fallorðahúsið (no – gr – lo – to – fn), næst í sagnorðahúsið (so með nhm að) og síðast smáorðahúsið (fs – ao – st). Um leið og skammstöfun hvers orðflokks er skrifuð er farið í helstu einkenni hans á

stuttan en lýsandi hátt – án þess að fara út í hefðbundnar málfræðiútlitanir.

Ath! Reynslan sýnir að smám saman nær nemandi/nemendur sjálfir tökum á því að setja inn skammstafanirnar fyrir orðflokkana hjálparlaust.

Þegar þessu er lokið er/u frumsamin/-samdar setning/ar kennara – á blaði eða töflu – tekin/ar til orðflokkgreiningar og útilokunaraðferðin notuð fyrir hvert orð.

Sjá fleiri unnin og óunnin verkefni á bls 102-115.

Byrja alltaf á því að athuga hvort orðið sé fallorð.

- Er hægt að sjá eitthvað fyrir sér í huganum? Er hægt að fallbeygja orðið?
- Ef fallbeyging tekst (**ath. muna að fallbeygja munnlega**). Hvaða fallorð er það þá?
- No – gr – lo – to eða fn? Útilokunaraðferðin notuð til að finna orðflokkinn. Er þetta heiti á einhverju? Er hægt að bæta við greini? Lýsir þetta einhverju? Eru þetta tölur? Er þetta orð sem kemur í staðinn fyrir nafnorð?

Ef ekki er um fallorð að ræða er athugað hvort um er að ræða sögn.

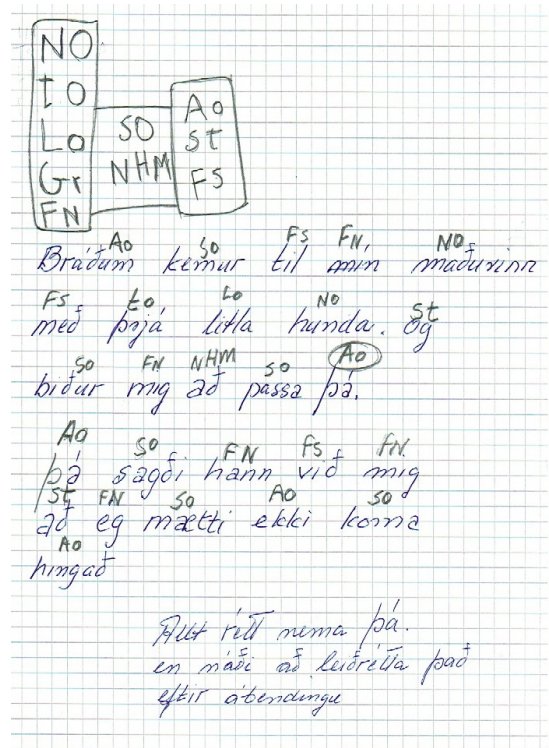
Felur orðið í sér einhverja hreyfingu? Getum við notað nafnháttarmerkið **að**? Þá er það sögn.

Seinast er skoðaður möguleikinn á smáorði.

- Er ekkert hægt að hreyfa við orðinu? Hvaða smáorð getur það þá verið?
- Er þetta fs – ao eða st.? Stýrir orðið falli? Má sleppa orðinu án þess að skemma setninguna?
- Er þetta ónákvæmt tímaorð? Eða ónákvæmt staðarorð?
- Er þetta tenging? Má sleppa þessu og nota punkt?

Hvers þarf að gæta þegar útilokunaraðferðin er notuð

Í þeim setningum sem kennari semur hverju sinni til orðflokkgreiningar er þess vandlega

gætt að **fara eftir ströngustu reglum** beygingarfræðinnar með því **að forðast orð** sem einhver vafi leikur um hvernig á að greina eða sem fara ekki eftir beygingarreglum. Þannig verða fallorðin að fallbeygjast, nafnorðin að bæta við sig greini (nema sérnöfn) og lýsingarorðin að stigbreytast.

Á þessum grunni þarf **að forðast að nota orð** sem fara ekki eftir **ströngustu beygingarreglum málfræðinnar** eins og tilvísunarfornafnið „sem“ sem fallbeygist ekki strangt til tekið. Orðasamböndin „í dag“ eða „í gær“ falla ekki undir algildar beygingarreglur þar sem ekki er hægt að bæta greini við „nafnorðin“ í orðunum „dag“ og „gær“. Eða orðatiltækið „fyrir handan“, hvernig á að greina það? Einnig eru einungis kennd þau atviksorð sem tengjast tíma og rými svo og einstaka atviksorð eins og orðið „ekki“ sem óneitanlega er algengt í málinu.

Tvær undantekningar eru þó gerðar þ.e.a.s.

- Sérnöfn og þá skal sérstaklega tekið fram af hverju þau bæta ekki við sig greini.
- Veik lýsingarorð sem strangt til tekið hreyfast ekki – en standa undir nafni sem lýsingarorð. Auk þess enda þau alltaf á *-andi* sem ætti að vera auðvelt að muna.

Flóknari málfræðikennsla verður að bíða betri tíma.

Muna!

Það **þarf munnlega** að:

- Fallbeygja öll fallorð sem koma fyrir í þeim setningum sem kennarinn er með hverju sinni.
- Stigbreyta lýsingarorðin.
- Finna nútíð og þátíð sagna.

Þetta **verður** kennarinn að gera **með** nemanda/nemendum.

Það eina sem nemandi/nemendur **þurfa að skrifa eru skammstafanir fyrir orðflokkan** (*no, gr, lo, to, fn, so, fs, ao, st*) yfir orðin í setningunni/setningunum sem hann/þeir hafa fengið ljósritaðar eða skrifaðar á blað. Sama gildir um einstaklingskennslu.

Skýringarmynd af unnu verkefni má sjá á bls.6.

Gengið eftir þekkingu

Nauðsynlegt er – í spurnarformi – að ganga sem oftast eftir nauðsyn einstakra orðflokka með því að spyrja t.d.

- Þurfum við nokkuð að hafa nafnorð? Til hvers?
- Þurfum við nokkuð að hafa greini? Til hvers?
- Þurfum við nokkuð að hafa lýsingarorð? Til hvers? o.s.frv.

Til umhugsunar

Hættur sem geta falist í framburði

„LÖNG ORÐ“ – Vaðlaheiðarvegavinnuverkfærageymsluskúr!

Í íslensku er áherslan að öllum jafnaði á fyrsta atkvæði orðs og þar af leiðandi er hættu á að seinni atkvæði verði ekki nægilega skýr í framburði. Þessi annmarki á íslenskum framburði getur líka valdið því, að bæði endingar svo og milliorð í svokölluðum „löngum orðum“ verða óskýr í framburði og geta jafnvel afskræmst. Gott dæmi um þetta er hvernig barn endurtók „Vestur-Húnavatnssýsla“ í þögulu umhverfi og í eins metra fjarlægð frá þeim sem sagði orðið. Barnið endurtók: „Vestur-Húmanaskýrsla.“

Reyndar er það sama uppi á teningnum þegar smáorð renna saman og/eða detta niður í framburði. Hvað þýðir orðið „uffi“? Nákvæmlega ekkert. En svona heyrir það

EF ekki er passað upp á framburðinn. „Ég stend **UPPVIÐ** vegg“ – ekki „Ég stend **uffi** vegg“. Eða „Ég þurrk'á bókum“ sem á að vera „ég þurrka **AF** bókum“.

Vegna þessa annmarka íslenskunnar er nauðsynlegt að vera á verði. Það verður að gefa sér góðan tíma í að kenna einstaklingum að sundurgreina „löngu“ orðin og komast að því hvað hvert orð í samsetningunni þýðir og hvernig þessi samsetning orða leiðir til heildarmeiningar. Hins vegar geta verið orð í samsetningunni sem jafnvel almenningur skilur ekki. Þess vegna ætti að forðast að nota slík orð þegar einstaklingur/einstaklingar er/eru þjálfaðir í að finna þýðingu hvers smáorðs í samsetningum. Ef tekið er sem dæmi „auðvelt“ orðasamband sem ungir einstaklingar skilja þá er það t.d. orðið fót – bolta – mark. Verra er með Vestur-Húnavatnssýsla því trúlega gæti orðin „húna“ og „sýsla“ staðið í einhverjum. Hins vegar ef einstaklingur er kennt að „húna“ kemur af orðinu hún, m.ö.o. bjarnarungi, og hvernig landinu er skipt í sýslur, þá fær heildarmeiningin einhverja vitræna þýðingu. Skoðum orðið HVALFJARÐARGÖNG? Úr hverju er það búið til? HVAL – FJÖRÐUR – GÖNG. Fer þá hvalur í gegnum göngin? NEI. Hvalurinn er í firðinum og svo eru búnar til göng undir fjörðinn fyrir bílana.

Málskilningur er aukinn með því að skoða úr hvaða orðum „langa orðið“ er búið til og velta fyrir sér meiningu þeirra. Þannig má finna út úr því hver heildarmeining „langa orðsins“ er.

Eru til löng orð í íslensku?

Eiginlega ekki. EN það er búið að setja saman 2-3 eða jafnvel 4 lítil orð í eitt langt orð. „Löngu“ orðin eru sem sagt búnar til úr litlum orðum. Skoðum orðið fótboltamark.

FÓT – BOLTA – MARK er búið til úr þremur orðum FÓTUR – BOLTI og MARK.

Tilurð bókarinnar

Höfundur á sér þá fortíð að hafa kennt heyrnarlausu barni sínu talmál. Þannig varð hann að kafa ofan í rætur málsins til að finna leið til að kenna barninu talmálið ekki síst til skilnings. Þessi bók ber einkenni þess. Við samningu bókarinnar fékk hann í samstarf við sig tvo nemendur sína sem dýpkuðu skilning hans á byggingu talmáls og hvernig hægt væri að einfalda málfræðina. Þeir lásu yfir nemendasíðurnar og settu sitt orðfar þar eins og t.d., „að detta í kyn“ og útskýrðu stigbreytingu með „að fara upp“ og „að fara niður“, sem í sjálfu sér er laukréttur skilningur. Einnig töluðu þeir um „tímabreytingu“ í staðinn fyrir tíðir (sagna) og hvernig smáorðin fullgeri meininguna til að fá málið til að virka.

Nemendasíðan er ætluð nemendum til skilnings og því sjálfsagt að nota orðafar nemendanna sjálfra. Sjálfur er höfundur heyrnar- og talmeinafræðingur og ávallt með einstaklingskennslu. Þetta efni smáþróaðist í það far sem einkennir bókina, en til þess að kanna hvort hægt væri að nota það í hóp eða í bekkjar-kennslu var fenginn kennari til að prufukeyra efnið í sjöunda bekk.

Umsögn kennarans varð þessi:

„Krakkarnir tóku virkan þátt í tímum og sýndu miklar framfarir á einungis nokkrum vikum. Það sem gladdi mig mest var að sjá hversu virk þau voru í að taka þátt og sérstaklega gladdi það mig að sjá að þeir sem stóðu hvað höllustum fæti í íslensku almennt sýndu kennsluaðferðinni mikinn áhuga og tóku þátt af jafn mikilli virkni og áhuga eins og bestu nemendur bekkjarins í íslensku.“

(Inga Huld Sigurðardóttir, sér- og grunnskólakennari.)

Pakkarorð

Höfundur vill þakka öllum þeim sem komu að gerð þessarar bókar fyrir ómetanlega hjálp. Ekki síst vil ég þakka öllum mínum ágætu nemendum sem hjálpuðu mér við að móta þetta kennsluefni og þá sérstaklega þeim tveimur sem sáu um yfirlestur á nemendasíðunni. Oft á tímum komu þeir með þarfar ábendingar svo að segja má að þeir hafi kennt mér ekki síður en ég þeim.

Nemendasíður lesnar yfir af Jóni Páli Jóhannssyni og Kristjáni Alegre Magnússyni.

Tækifærin í útilokunarfræðinni

Með því að kynna alla orðflokka til leiks í einu fæst tækifærið til að kenna:

1. Hvers vegna við erum yfirleitt að greina orð í mismunandi orðflokka.
2. Breytileika orða eins og fram kemur í fallbeygingu (*Hörður – Hörð – Herði – Harðar*) – stigbreytingu (*gamall – eldri – elstur*) og tíðabeyginu sagna (*fljúga – flaug – flugum*).
3. Hvað það er í hegðun orðanna sem gerir það að verkum að við flokkum þau eins og við gerum. Af hverju má ekki vera til bara einn orðflokkur?
4. Hver munurinn er á eðli einstakra orðflokka. Dæmi: Af hverju flokkum við sum orð sem nafnorð og önnur sem sagnir svo dæmi sé tekið.
5. Hvað er það sem skilur að orð í orðflokkum eins og t.d. no og lo?
6. Hvers vegna eru orðflokkar settir saman í hópa eins og fallorð – sagnir – smáorð. Eru einhver sameiginleg einkenni á ferðinni sem eru þess valdandi að við greinum t.d. no, gr, lo, to, og fn sem fallorð? Hver eru þessi einkenni?

Allir orðflokkarnir eru lagðir inn í einu – í einni til tveimur kennslustundum – þar sem megintilgangurinn er að geta beitt útilokunaraðferðinni (bls. 102).

Í fyrsta húsinu eru:

Fallorð (no, gr, lo, to, fn).

- Kemur upp í hugann mynd eða ímynd af orðinu sem er verið að segja eða skrifa hverju sinni?
Dæmi: **hestur – hús – gulur**.
Eða orðin **ást – bragð – ilmur – trú?**
- Er einhver munur á því hvort við segjum maður eða maðurinn? Hver er þessi munur?
- Er verið að lýsa einhverju þegar við notum orðin **langur – gamall – fallegur?**
- Þurfum við orð yfir fjölda, t.d. **einn – tveir – þrennir?**
- Þurfum við orð sem koma í stað nafnorða eins og t.d. **hann – hún – þessi?**

Í öðru húsinu eru:

Sagnorð (sagnir og nhm eru kennd saman).

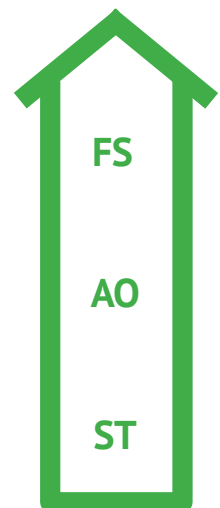
- Er um að ræða orð sem tákna hreyfingu – eitthvað sem er að gerast, eða sem einhver er að gera?
Eins og **hlaupa – skrifa – borða – sofa**.

Í þriðja húsinu eru:

Smáorð (fs, ao, st).

- **forsetningar** eru bráðnauðsynlegar til þess að halda merkingu í orðasamböndum, en gefa í raun enga mynd í hugann.
Hver skilur „hann kom hann“? Enginn.
En ef við breytum þessu í „hann kom **með** hann“ eða „hann kom **við** hann“?
- **atviksorð** sem gefa ónákvæma staðsetningu
t.d. **hérna – þarna – úti – inni** eða ónákvæman tíma
t.d. **bráðum – seinna – núna – þegar**.
- **samtengingar** sem gegna hlutverki tengiorða og stuðla að rennsli í málinu, t.d. **og – en – eða**.

Kennslan hefst

Aðferðin byggist upp á því að útiloka beygingarfræðina sem passar ekki fyrir orðið sem er verið að vinna með hverju sinni.

Dæmi:

Orðið „**þegar**“.Getum við fallbeygt þetta orð? Nei,við getum það ekki. Þá er orðið „þegar“ ekki „nafnorð – greinir – lýsingarorð – töluorð eða fornafn“ m.ö.o.það er **ekki** fallorð.

Getur þetta verið sögn – eitthvað sem felur í sér hreyfingu?
Er hægt að nota nafnháttarmerkið **að**? Nei,við getum **ekki** sagt „að þegar“.
Þar með erum við búin að útiloka **sögn**.

Getur þetta verið smáorð? T.d.eitthvað sem merkir ónákvæman tíma eða stað eins og atviksorð gera? Já,orðið „**þegar**“ er ónákvæmt tímaorð og þar með **atviksorð**.
Með útilokunaraðferðinni er megináherslan lögð á að draga fram sérstöðu hvers orðflokks fyrir sig og hlutverk hans í málinu.Þannig eru t.d.nafnorð heiti á **öllu** milli himins og jarðar, lýsingarorð notuð til að lýsa einhverju EN **bara með einu orði** o.s.frv.

Fræðsla um *föll, kyn, fjölda og tíðir* er fléttuð inn í kennsluna þegar tækifæri gefst til.

Til þess að nemandi/nemendur geti áttað sig á nauðsyn reglna í málnotkun er ekki úr vegi að kynna fyrir honum/þeim hvernig við erum með reglur á/i öllu og öllum.

KENNARASÍÐUR

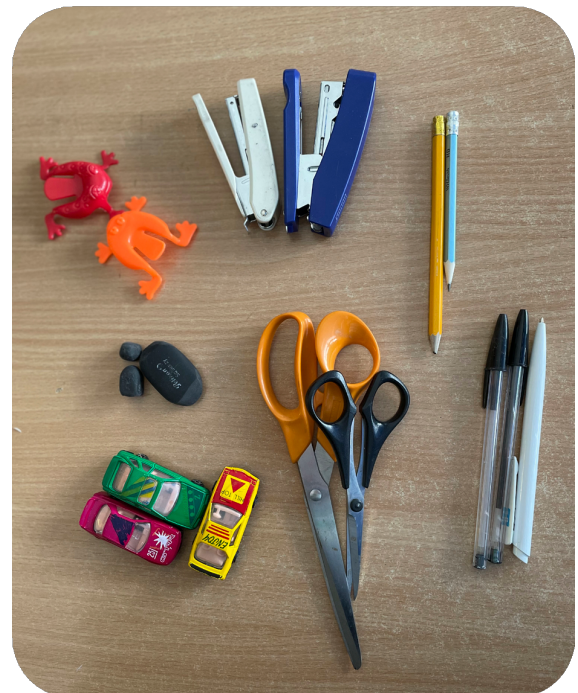
NEMENDASÍÐUR

Reglur í umhverfi

Við viljum hafa reglu á öllu í kringum okkur.
Skoðum þessar myndir.

Hér er öllu blandað saman,
skærum, blýöntum, hefturum,
froskum, bílum, strokleðrum
og pennum.

Við flokkum það sem á saman.

Reglur

Við VERÐUM að hafa reglu á öllu

Hér er öllu **blandað saman**, skærum, blýöntum, hefturum, froskum, bílum, strokleðrum og pennum.

Hvað **VERÐUM** við að gera?

Við verðum að flokka.

Reglur í boltaleikjum

Innlögn kennara:

Það eru strangar reglur í boltaleikjum. Þó að bolti sé notaður í handbolta – fótbolta og körfubolta myndum við aldrei blanda þessu saman.

Þó að þetta séu allt boltaleikir eru allt aðrar reglur í körfubolta en handbolta eða fótbolta og það verður að fara eftir reglunum annars er allt ónýtt.

Kennari skapar smáumræður um sérkenni handbolta – fótbolta og körfubolta:

Við megum sem sagt ekki spila handbolta, fótbolta og körfubolta eins og okkur sýnist þó að við séum að nota bolta í öllum þessum leikjum.

Við megum heldur alls ekki spila þessa leiki á sama tíma og á sama velli.

Kennarinn leitar eftir uppástungum frá nemanda/nemendum um fleiri lið inn í húsin og skrifar uppástungurnar á töflu eða blað.

Reglur í boltaleikjum

Það eru strangar reglur í boltaleikjum.

Má blanda saman handbolta – fótbolta – körfubolta? **NEI.**

Af hverju ekki?

Pó að þetta séu allt boltaleikir verður að fara eftir reglunum annars er allt ónýtt.

Handbolta – fótbolta og körfubolta **má alls ekki spila á sama tíma og á sama velli.**

FÓTBOLTI

KA-Pór
Aftureldin
g ÍBV
KR

HANDBOLTI

KA-Pór
Aftureldin
g ÍBV

KÖRFUBOLTI

Pór
Tindastó
ll KR

Reglur í málfræði

Innlögn kennara:

Það er ekki sama hvernig við tölum. Enginn skilur okkur ef við tölum bara einhvern veginn. Við verðum að hafa reglur til að tala rétt.

Í málfræðinni eru líka strangar reglur alveg eins og í boltaleikjum.

Ef við hefðum engar reglur og töluðum bara einhvern veginn færi bara allt í vitleysu og enginn myndi skilja okkur. Við verðum að búa til reglur. Þess vegna röðum við öllum orðum í svokallaða orðflokka.

Við röðum orðflokkunum í lið, alveg eins og gert er í boltaleikjum.

Í málfræðinni yrði þetta svona:

- Fyrsta húsið er FALLORÐAHÚSIÐ. Það er með fimm orðflokka. Þeir heita nafnorð, greinir, lýsingarorð, töluorð og fornöfn. Við setjum inn skammstafanirnar:
NO fyrir nafnorð, GR fyrir greini, LO fyrir lýsingarorð, TO fyrir töluorð og FN fyrir fornöfn.
- Annað húsið er SAGNORÐAHÚSIÐ með einum orðflokki sem heitir sagnorð. Það fær reyndar að vera með merkimiðann sinn, litla orðið AÐ sem kallað er nafnháttarmerki. Við setjum inn skammstöfunina SO fyrir sagnorð og NHM fyrir nafnháttarmerkið.
- Þriðja húsið er SMÁORÐAHÚSIÐ. Það er með þrem orðflokki sem heita forsetningar, atviksorð og samtengingar. Við setjum inn skammstafanirnar:
FS fyrir forsetningar, AO fyrir atviksorð og ST fyrir samtengingar.

Reglur í málfræði

ENGINN skilur okkur ef við tölum bara einhvern veginn.

Við **VERÐUM** að hafa reglur til að tala rétt.

Má bara segja: **Ég** kemur til þú með stórum boltur?

Hundarnur er bara voðalegt sæt? **NEI**, þetta er bara bull.

Við **VERÐUM** að hafa reglur – Málfræðin gefur okkur reglur til að tala rétt.

FALLORÐAHÚSIÐ

NO = nafnorð

GR = greinir

LO = lýsingarorð

TO = töluorð

FN = fornöfn

SAGNORÐAHÚSIÐ

SO = sagnorð

NHM = nafnháttarmerki

SMÁORÐAHÚSIÐ

FS = forsetningar

AO = atviksorð

ST = samtengingar

Hvernig orðflokkar eru kenndir í útilokunaraðferðinni

Fallorðaflokkarnir

Nafnorð

Innlögn kennara:

Ef við eigum að getað talað þurfum við að hafa nafn yfir **allt** milli himins og jarðar hvort sem við getum séð það eða ekki.

Oft sjáum við fyrir okkur mynd eins og hús, konu eða mann. Stundum getum við ekki séð neina mynd eins og trú – ást – veður – reiði.

Samt reynum við að framkalla einhverja mynd eins og *kross fyrir trú, hjarta fyrir ást, ský fyrir veður og andlit með reiðum svip fyrir reiði*.

Sum nafnorð eru **sérnöfn** og eru þá skrifuð með stórum staf. Við skírum dýrin okkar, til dæmis *Lappi*, svo skírum við borgir eins og *Reykjavík*, *Akureyri* og líka lönd eins og *Ísland*, *Danmörk*.

Sjálf höfum við verið skírð, til dæmis *Sigurður*, *Katrín*, *Anna*, *Gunnar*.

Öll nafnorð fallbeygjast. Má kannski segja: Ég er með **strákur?** – eða **þú átt þennan kubbur?** Nei, hvað á þá að segja? Að breyta orðinu svona heitir að fallbeygja.

Nú skulum við læra að fallbeygja munnlega – **HÉR ER** maður – **UM** mann – **FRÁ** manni – **TIL** manns.

Nafnorð

Hvað er nafnorð?

Það eru orð yfir **ALLT** á milli himins og jarðar.

Hús

Kona

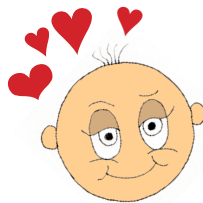

Maður

Stundum getum við ekki séð neina mynd og reynum þá að búa til mynd í huganum.

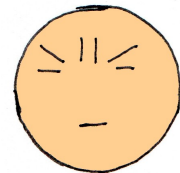
Trú

Ást

Veður

Reiði

Af hverju eru sum nafnorð skrifuð með **STÓRUM** staf?

Það er þegar við **SKÍRUM** eitthvað. Við skírum dýrin okkar, til dæmis **Lappi**, svo skírum við borgir eins og **Reykjavík, Akureyri** og líka lönd eins og **Ísland, Danmörk**. Sjálf höfum við verið skírð, til dæmis **Sigurður, Katrín, Anna, Gunnar**.

ÖLL nafnorð **FALLBEYGJAST**.

Má kannski segja: Ég er með **strákur**? – eða þú átt þennan **kubbur**? **NEI**.

Það á að segja: Ég er með **strák** og þú átt þennan **kubb**.

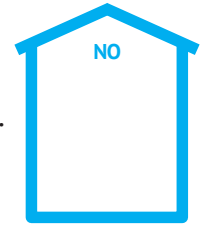
Þegar við breytum orðum svona heitir það **að fallbeygja**.

Fallbeyging

HÉR ER maður – **UM** mann – **FRÁ** manni – **TIL** manns.

Setjum **NO** fyrir nafnorð inn í fallorðahúsið.

Nemandi/nemendur setja NO inn í húsið sem þeir hafa dregið upp á sitt blað.

Æfingar sem gerðar eru munnlega MEÐ nemanda/nemendum (allir í kór):

Æfing 1:

Nefnum **5 nafnorð sem við getum séð** og **5 nafnorð af einhverju sem við getum ekki séð**.

Kennari skrifar jafnóðum á blað eða töflu þau orð sem nemandi/nemendur stinga upp á.

Æfing 2

Látið nemanda/nemendur fallbeygja munnlega – með eða án hjálpar –

hundur – bátur – kona.

Æfing 3:

Látið nemanda/nemendur finna – með eða án hjálpar – **sérnafn** á

strák, stelpu, hund, fjall og götu.

Kennari skrifar nöfnin jafnóðum á töflu eða blað.

Æfing 4:

Látið nemanda/nemendur fallbeygja með eða án hjálpar mannanöfnin

Anna – Gunnar – Rósa.

Látið nemanda/nemendur fallbeygja með eða án hjálpar bæjanöfnin

Akureyri – Reykjavík – Ísafjörður.

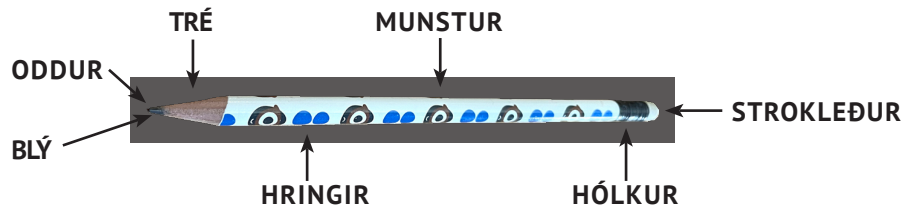
Látið nemanda/nemendur fallbeygja með eða án hjálpar hundanöfnin

Snati – Loppa – Kolur.

(Ítrekun: Kennari og nemandi/nemendur fallbeygja orðin munnlega saman.)

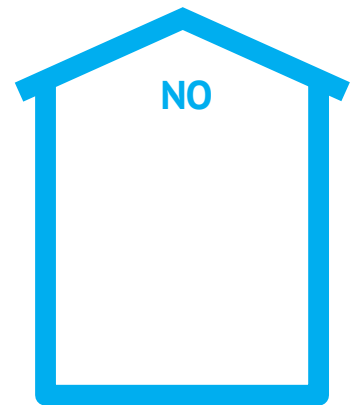
Nafnorð eru NÖFN á ÖLLU milli himins og jarðar

Skoðum blýant.

Orðin TEIKNING, SKRIFT, KRASS og LÍNA eru líka nafnorð.

Setjum **NO** fyrir nafnorð inn í fallorðahúsið.

Fallbeyging á nafnorðum

Fallbeygjum hundur – bátur – kona.

Fallbeyging á sérnöfnum

Fallbeygjum mannanöfnin Anna – Gunnar – Rósa.

Fallbeygjum bæjanöfnin Akureyri – Reykjavík – Ísafjörður.

Fallbeygjum hundanöfnin Snati – Loppa – Kolur.

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja nafnorð?
Pau fallbeygjast og geta bætt við sig greini.

Við lærum um greini næst.

Fallorðaflokkarnir

Greinirinn

Innlögn kennara:

Stundum verðum við að geta talað um eitthvað ákveðið svo að fólk skilji það sem verið er að segja.

Ef ég segi „**maður**“ þá veit enginn um hvaða mann ég er að tala.

Það gæti þess vegna verið bara einhver maður í Kína.

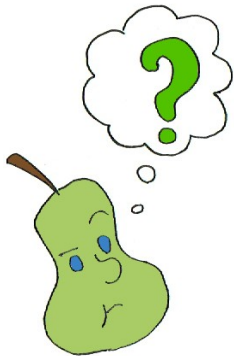
En ef ég segi maður**INN** þá vita allir að ég er að tala um einhvern alveg sérstakan mann.

Þetta „**inn**“ í orðinu maður**INN** er ***greinir***. Greinirinn er límdur **BARA** aftan á nafnorðin.

Greinirinn

Hvað er greinir?

Við notum hann þegar við erum að **TALA UM** eitthvað **ÁKVEÐIÐ**.

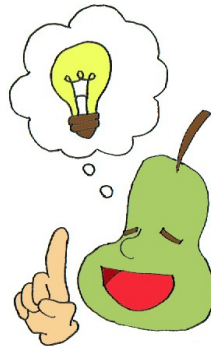

Dæmi: **Sjáðu** þarna er **maður**.

Um hvaða mann ertu að tala?

Einhvern mann í Kína eða hvað???

Nei, ég meina **mannINN**
sem kom með hund.

Þetta **INN** í orðinu **maðurINN** heitir greinir og festist **BARA** við nafnorðin **nema sérnöfnin**.

Megum við segja **JónINN** kom til mín – eða **GunnarINN** kom til mín?

NEI.

En hvað á þá að segja?

Setjum **GR** fyrir greini inn í fallorðahúsið.

Nemandi/nemendur setja GR inn í húsið sem hann/þeir hafa dregið upp á sitt blað.

Æfingar sem gerðar eru munnlega **MEÐ** nemanda/nemendum (allir í kór):

Æfing 1:

Fallbeygið með nemanda/nemendum þessi nafnorð **með greini**:

HesturINN – húsID – kisAN.

Æfing 2:

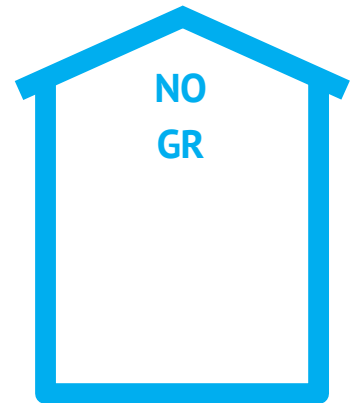
Látið nemanda/nemendur setja munnlega **greini** á orðin: **Maður – kona – fjall – blóm.**

Æfing 3:

Getum við sett **greini** á nöfnin **Árni – Sigga – Ítalía?**

Greinir segir okkur að við erum
að meina **EITTHVAÐ ÁKVEÐIÐ**

Setjum **GR** fyrir greini inn í fallorðahúsið.

Æfingar:

Fallbeygjum þessi nafnorð **með greini**:

HesturINN – húslÐ – kisAN.

Setjum **greini** á orðin:

Maður – kona – fjall – blóm.

Getum við sett **greini** á nöfnin Árni – Sigga – Ítalía?

Af hverju ekki?

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja nafnorð **MEÐ** greini?

Greinirinn límist aftan á
nafnorðin og fallbeygist með
þeim.

Öll nafnorð bæta við sig greini NEMA sérnöfnin.

Fallorðaflokkarnir

Lýsingarorð

Innlögn kennara:

Við verðum að geta lýst öllu og öllum – EN við megum **ALDREI** blanda saman *lýsingarorði* og *lýsingu*.

Lýsingarorð er **ALLTAF** bara eitt orð.

Lýsing getur verið **MÖRG** orð.

Af því að við verðum að geta lýst öllu og öllum verða lýsingarorðin að geta breytt sér. Það heitir að **stigbreytast**.

Við verðum líka að geta lýst konu – manni og barni.

Má segja: Hann er **sæt**? Hún er **sætur**? Barnið er **sætur**? *Hvað á að segja?*
(Látið nemanda/nemendur koma munnlega með svarið með eða án hjálpar).

Þetta heitir að **setja í kyn**. Segjum við: **Hún** hesturinn? **Hann** konan? *Hvað segjum við?*
(Látið nemanda/nemendur koma munnlega með svarið með eða án hjálpar).

EN það eru til *lýsingarorð* sem **ALLS EKKI** breyta sér.

Þau lýsingarorð enda á **ANDI**.

Eins og orðin gang**ANDI** – sof**ANDI**.

Prófum að *fallbeygja* þau.

Breytast þau? **NEI**. Er hægt að *stigbreyta*? **NEI**.

(Kennari prófar munnlega með nemanda/nemendum)

Er hægt að *setja í kyn*? **NEI**.

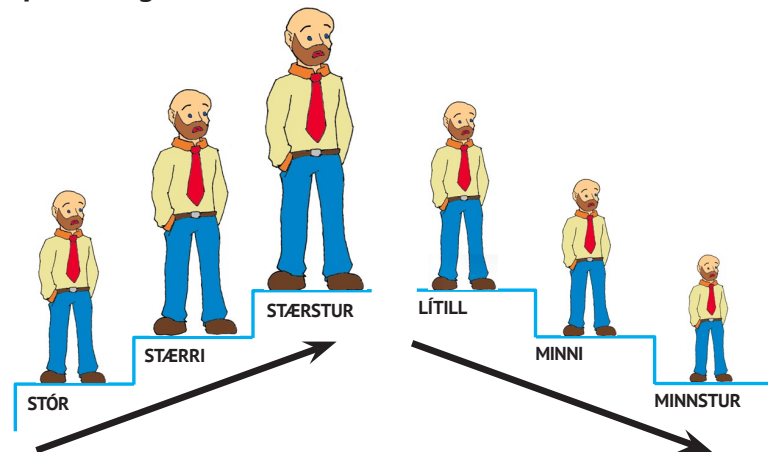
(Kennari prófar munnlega með nemanda/nemendum)

Lýsingarorð

Við verðum að geta **lýst** ÖLLU OG ÖLLUM –
EN við megum **ALDREI** blanda saman **lýsingarorði** og **lýsingu**.

Lýsingarorð er **ALLTAF** bara **EITT** orð – t.d. gulur – stór – mjúkur – gamall.
 Lýsing getur verið **MÖRG** orð – t.d. þetta er gamall maður.

Lýsingarorð breyta sér
 Þau fara **upp** og þau fara **niður**.
 Þetta heitir **STIGBREYTING**.

KYNBREYTING

Við verðum líka að geta lýst **KONU** – **MANNI** og **BARNI**.

Má segja: Maðurinn er **sæt**? Konan er **sætur**? Barnið er **sætur**?
 Hvað á að segja?

EN það eru til **lýsingarorð** sem enda á **ANDI** og breyta sér **EKKI**.

Prófum að **fallbeygja** gang**ANDI** – sof**ANDI**.

Breytast þau? **NEI**. Er hægt að **stigbreyta**? **NEI**.

Er hægt að **setja í kyn**? **NEI**.

ÆÆ, munum að svona orð eru **LÍKA fallorð** þó að þau kunni engar reglur, greyin.

Lýsingarorð LÝSA öllu og öllum.

Setjum **LO** fyrir lýsingarorð inn í fallorðahúsið. Nemandi/nemendur setja LO inn í húsið sem hann/þeir hafa dregið upp á sitt blað.

Æfingar sem gerðar eru munnlega MEÐ nemanda/nemendum (allir í kór):**Æfing 1:**

Stigbreytið munnlega með nemanda/nemendum þessi lýsingarorð:

Rauður – fallegur – mjúkur.

Æfing 2:

Látið nemanda/nemendur laga þetta munnlega: Maðurinn er **gott** – konan er **góður** – barnið er **góð** – sól er **gulur** – hús er **gul** – kisa er **gult**.

Æfing 3:

Látið nemanda/nemendur finna munnlega – með eða án hjálpar – 4 lýsingarorð í viðbót.
(Ath. kennari skrifar jafnóðum upp orðin á töflu eða blað.)

Æfing 4:

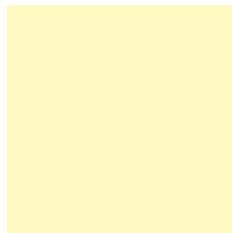
Látið nemanda/nemendur finna munnlega – með eða án hjálpar – 4 lýsingarorð sem enda á **ANDI** (t.d. eins og *lifandi* – *borðandi*).

Er hægt að **fallbeygja** þessi orð? En **setja þau í kyn**?

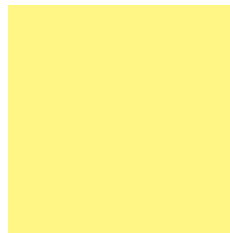
Æfing 5:

Látið nemanda/nemendur koma með lýsingar – með eða án hjálpar – og nota orðin **gulur – fallegur**.

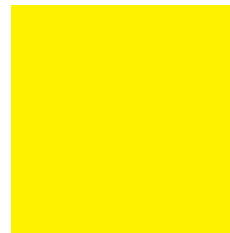
(Ath. kennari skrifar jafnóðum lýsinguna á töflu eða blað, t.d. „þetta er gulur hundur“.)

Lýsingarorð **LÝSA** öllu og öllum

GULUR
GUL
GULT

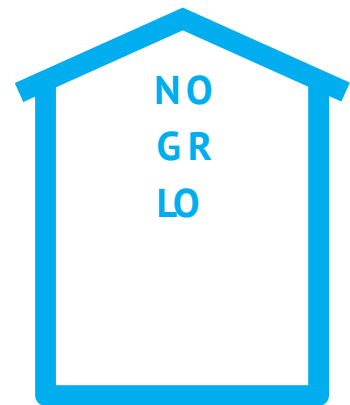

GULARI
GULARI
GULARA

GULASTUR
GULUST
GULAST

Setjum **LO** fyrir lýsingarorð inn í fallorðahúsið.

Æfingar:

Stigbreytum þessi lýsingarorð: **Rauður** – **fallegur** – **mjúkur**.

Lögum þetta: Maðurinn er **GOTT** – konan er **GÓÐUR** – barnið er **GÓÐ** –
sól er **GULUR** – hús er **GUL** – kisa er **GULT**.

Finum 4 lýsingarorð.

Finum 4 lýsingarorð sem enda á **ANDI** (t.d. eins og **lifandi** – **borðandi**).

Er hægt að **fallbeygja** þessi orð? En **setja þau í kyn?**

Búum til **lýsingu** með **gulur** og **fallegur**.

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja **lýsingarorð**?

Lýsingarorð fallbeygjast – stigbreytast – kynbreytast
og lýsa einhverju BARA Í EINU ORÐI.

BARA LÝSINGARORÐ KUNNA AÐ STIGBREYTAST.

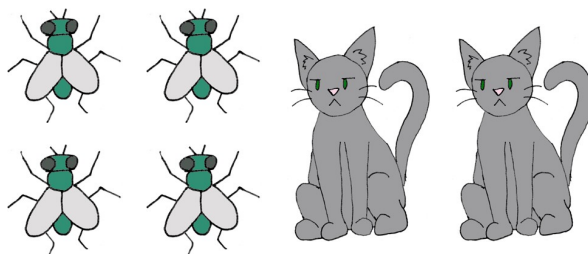
Fallorðaflokkarnir

Töluorð

Innlögn kennara:

Við þurfum að geta talið allt og alla.
Þá notum við töluorð.

Hér eru 4 flugur og 2 kisur.

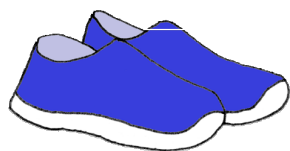
Við getum talið 1 – 2 – 3 – 4.

Við getum líka talið fyrsti í röðinni – annar í röðinni – þriðji í röðinni – fjórði í röðinni.

Við getum líka talið einir sokkar – tvennir sokkar – þrennir sokkar – fernir sokkar.

Hvað er **PAR**?

PAR er nafnorð og þýðir 2 sem eiga alltaf að vera saman.

Hérna er skópar.

Ekki göngum við bara í einum skó? **NEI**.

Látið nemanda/nemendur finna munnlega fleiri pör.

Er þá ekki orðið **MARGIR** töluorð?

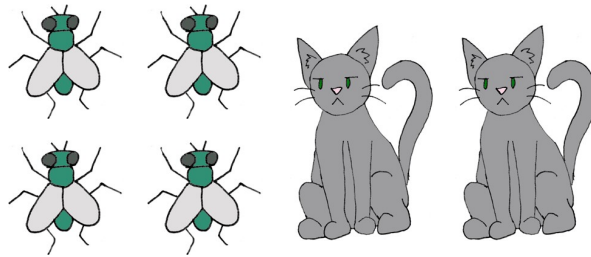
NEI, af því að orðið **margir** segir okkur ekki tölu.

Töluorð

Við **VERÐUM** að geta **talið** allt og alla – Þá notum við **töluorð**.

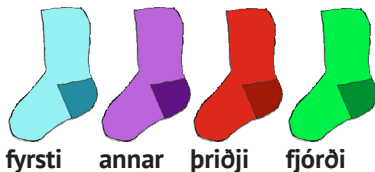
Hér eru **4 flugur**
og **2 kisur**.

Við getum talið **1 – 2 – 3 – 4**.

Röð:

fyrsti annar þriðji fjórði

Við getum líka talið **fyrsti** í röðinni – **annar** í röðinni –
þriðji í röðinni – **fjórði** í röðinni.

Við getum líka talið **einir** sokkar – **tvennir** sokkar –
þrennir sokkar – **fernir** sokkar.

EN hvað þýðir **PAR**?

Par er **NAFNORÐ** og þýðir **2** sem eiga **ALLTAF** að vera **SAMAN**.

Hérna er **skópar**.

Ekki göngum við bara í einum skó? **NEI**.

Er þá ekki orðið **MARGIR** töluorð? **NEI**.

Af því að orðið **margir** segir okkur **ekki neina tölu**.

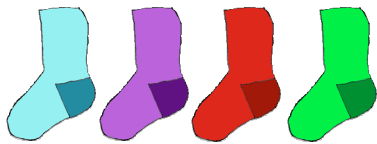

Setjum **TO** fyrir töluorð inn í fallorðahúsið.

Nemandi/nemendur setja TO inn í húsið sem hann/þeir hafa dregið upp á sitt blað.

Við erum að telja þegar við segjum **einn** – **tveir** – **þrír** – **fjórir**.

Við erum líka að telja þegar við segjum **fyrsti** – **annar** – **þriðji** – **fjórði**.

Og við erum líka að telja þegar við segjum **einir** skór – **tvennir** skór – **prennir** skór – **fernir** skór.

Einir skór eru þá **eitt par** af skóm.

Tvennir skór eru þá **tvö pör** af skóm.

Æfingar sem gerðar eru munnlega **MEÐ** nemanda/nemendum (allir í kór):

Æfing 1:

Má segja: *Ég á tveir hestar* eða: *Sást þú tveir konur?* eða: *Ég vil fá tveir blóm?* **NEI.**

EN hvað á þá að segja?

(Kennari hjálpar við munnleg svör ef með þarf.)

Má segja: *Hann er þrír í röðinni* eða: *Hún kom eitt* eða: *Ég keypti þrjá skó?* **NEI.**

EN hvað á þá að segja?

(Kennari hjálpar við munnleg svör ef með þarf.)

Setjum **TO** fyrir töluorð inn í fallorðahúsið.

Við erum að **telja** þegar við segjum: **einn** **tveir** **þrír** **fjórir**

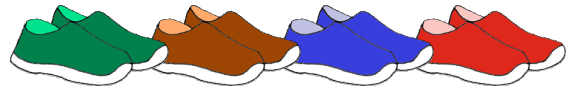

fyrsti **annar** **þriðji** **fjórði**

Hér erum við líka að **telja**.

Og við erum líka að **telja** þegar við segjum
einir skór – **tvennir** skór – **þrennir** skór – **fernir** skór.

Einir skór eru þá **eitt PAR** af skóm.

Tvennir skór eru þá **tvö PÖR** af skóm.

Æfingar:

Má segja: **Ég á tveir hestar** eða: **Sást þú tveir konur?** eða: **Ég vil fá tveir blóm?** **NEI**.

EN hvað á þá að segja?

Má segja: **Hann er þrír í** **í** eða: **Hún kom eitt** eða: **Ég keypti þrjá skó?** **NEI**.

EN hvað á þá að segja?

Æfing 2:

Fallbeygið munnlega með nemanda/nemendum tölurnar einn – fjórir – þrjár.

Látið nemanda/nemendur laga þetta munnlega – með eða án hjálpar – og nota rétt kyn (hann – hún – það).

(Kennari og nemandi/nemendur hjálpast munnlega að.)

Þrír konur – þrír börn.

Tvær menn – tvær blóm.

Fjórar menn – fjögur konur.

Tvö fiskar – einn kona.

Eitt bíll – tvær bílar.

Æfing 3:

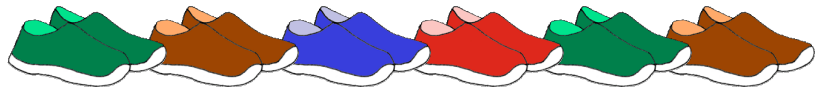
ÆÆ – nú verðum við að passa okkur.

Hvað gerum við með þetta?

Núna verðum við að segja 5 pör af skóm.

En hvað segjum við núna?

Af hverju segjum við tvennar buxur?

(Kennari gefur svarið.)

Fallbeygjum tölurnar **EINN** – **FJÓRIR** – **PRJÁR**.

Lögum þetta og notum rétt **KYN** (hann – hún – það).

Þrír konur – þrír börn.

Tvær menn – tvær blóm.

Fjórar menn – fjögur konur.

Tvö fiskar – einn kona.

Eitt bíll – tvær bílar.

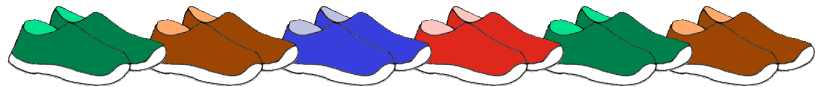
ÆÆ – nú verðum við að passa okkur.

Hvað gerum við með þetta?

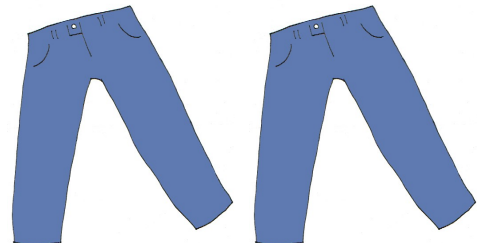

Núna **VERÐUM** við að segja **5 pör** af skóm.

En hvað segjum við núna?

Af hverju segjum við **TVENNAR** buxur
en ekki tvær buxur?

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja töluorð?

ÖLL TÖLUORÐ telja eitthvað.

Fallorðaflokkarnir

Fornöfn

Innlögn kennara:

Fornöfnin eru notuð í staðinn fyrir nafnorð. Annars værum við alltaf að nota nafnorðin.

ER í lagi að segja svona?

*Strákurinn kom og strákurinn talaði við stelpuna og strákurinn fór svo. **NEI**.*

Hvað á þá að segja?

Strákurinn kom. Hann talaði við stelpuna og svo fór hann.

Fornöfn fallbeygjast – hér er HANN – um HANN – frá HONUM – til HANS.

Látið nemenda/nemendur fallbeygja munnlega – með eða án hjálpar – **hún** og **það**.

Fornöfn detta í kyn – HANN – HÚN – ÞAÐ.

Fornöfn breyta sér eftir fjölda – hann og þeir – hún og þær – það og þau.

Setjum **FN** fyrir fornöfnin í fallorðahúsið.

Nemandi/nemendur setja FN inn í húsið sem hann/þeir hafa dregið upp á sitt blað.

Fornöfn

Fornöfnin eru notuð í **STAÐINN** fyrir nafnorð.
Annars værum við **ALLTAF** að nota nafnorðin.

ER í lagi að segja svona?

Strákurinn kom og **strákurinn** talaði við stelpuna og **strákurinn** fór svo. **NEI**.

Hvað á þá að segja?

Strákurinn kom. **Hann** talaði við stelpuna og svo fór **hann**.

Hvað geta fornöfnin?

Fornöfn **fallbeygjast** – hér er **HANN** – um **HANN** – frá **HONUM** – til **HANS**.

Fallbeygjum **hún** og **það**.

Fornöfn **detta í kyn**.

HANN

HÚN

ÞAÐ

Fornöfn **breyta sér** eftir **FJÖLDA**
hann og **þeir** – **hún** og **þær** – **það** og **þau**.

Setjum **FN** fyrir fornöfn inn í fallorðahúsið.

Fornöfnin gefa ENGA mynd í hugann

Prófum að segja „teiknaðu hana“.

Hvaða hana? Stelpuna? Kisuna? Sólina?

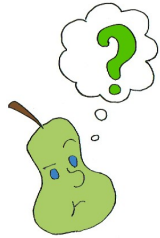
Við þurfum fyrst að vita hvað við eigum að teikna. Við verðum að vita nafnorðið.
Teiknaðu sólina – Teiknaðu kisuna.

Æfingar sem gerðar eru munnlega MEÐ nemanda/nemendum (allir í kór):

Fallbeygjum saman orðin hann – hún – það – þetta.

Finum fornöfnin saman fyrir stelpu – kisu – svín – hús – blóm – snjó – bíl – stein – dúkku.

Fornöfnin gefa ENGA mynd í hugann

Prófum að segja „teiknaðu hand“.

Hvaða **hana**? Stelpuna? Kisuna? Sólina?

Við þurfum **fyrst** að vita hvað við eigum að teikna.

Teiknaðu **sólina**.

Teiknaðu **kisuna**.

Æfingar:

Fallbeygjum hann – hún – það – þetta.

Finum fornöfnin: stelpa – kisa – svín – hús – blóm – snjór – bíll – steinn – dúkka.

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja fornöfn?
Pau fallbeygjast og koma Í STAÐINN FYRIR NAFNORÐ.
 Það er **EKKI** hægt að **TEIKNA FORNÖFN** af því við
 vitum ekki hvað við eigum að teikna.

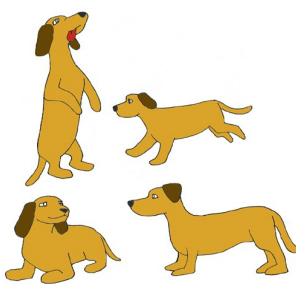
Innlögn kennara:

Kennari spyr.

Nemandi/nemendur svara munnlega (með hjálp frá kennara ef með þarf).

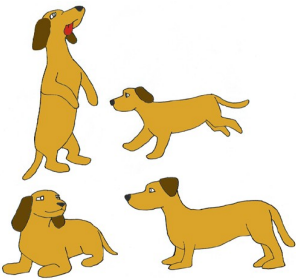
Kennari skrifar hins vegar svörin á töflu eða blaðið sem nemandi/nemendur hefur/hafa – geti hann/þeir það ekki sjálfur/sjálfir – annars skrifar nemandi/nemendur svörin á sitt blað sem hann/þeir hefur/hafa fengið ljósritað – en án svara.

	Hvað er nafnorðið?	DÓS
	Hvernig er DÓS með greini?	DÓSIN
	Hvernig lýsum við dósinni? Hver eru lýsingarorðin fyrir DÓSINA ?	LÖNG, MJÓ, FJÓLUBLÁ,
	Hvað eru þetta margar DÓSIR ? Hvert er töluorðið?	EIN
	Og er DÓS hún, hann, það? Hvert er fornafnið?	HÚN (dósín)

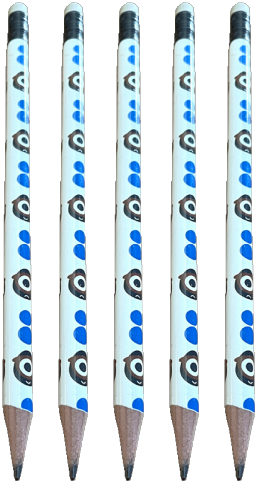
	Hvað er nafnorðið?	HUNDAR
	Hvernig er HUNDAR með greini?	HUNDARNIR
	Hvernig lýsum við HUNDUNUM ? Hver eru lýsingarorðin fyrir HUNDANA ?	LANGIR, MJÓIR, GULIR, LITLIR
	Hvað eru þetta margir HUNDAR ? Hvert er töluorðið?	FJÓRIR
	Og eru HUNDAR þeir, þær, þau? Hvert er fornafnið?	ÞEIR (hundarnir)

Fallorðin eru svona eins og ljósmynd

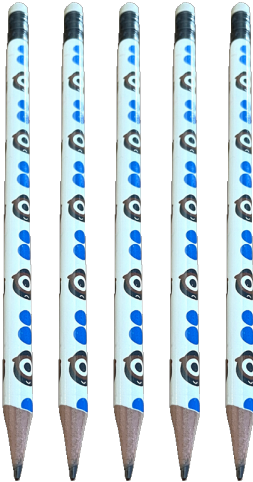
	Hvað er nafnorðið?	
	Hvernig er DÓS með greini?	
	Hvernig lýsum við dósinni?	
	Hver eru lýsingarorðin fyrir DÓSINA ?	
	Hvað eru þetta margar DÓSIR ? Hvert er töluorðið?	
	Og er DÓS hún, hann, það? Hvert er fornafrnið?	

	Hvað er nafnorðið?	
	Hvernig er HUNDAR með greini?	
	Hvernig lýsum við HUNDUNUM ? Hver eru lýsingarorðin fyrir HUNDANA ?	
	Hvað eru þetta margir HUNDAR ? Hvert er töluorðið?	
	Og eru HUNDAR þeir, þær, þau? Hvert er fornafrnið?	

	Hvað er nafnorðið?	HÚS
	Hvernig eru HÚS með greini?	HÚSIN
	Hvernig lýsum við HÚSUNUM ? Hver eru lýsingarorðin fyrir HÚSIN ?	LÍTIL, FALLEG, GUL
	Hvað eru þetta mörg HÚS ? Hvert er töluorðið?	PRJÚ
	Og eru HÚS þeir, þær, þau? Hvert er fornafnið?	PAU (húsin)

	Hvað er nafnorðið?	BLÝANTAR
	Hvernig er orðið BLÝANTAR með greini?	BLÝANTARNIR
	Hvernig lýsum við BLÝÖNTUNUM ? Hver eru lýsingarorðin fyrir BLÝANTANA ?	LANGIR, BLÁIR, YDDAÐIR
	Hvað eru þetta margir BLÝANTAR ? Hvert er töluorðið?	FIMM
	Og eru BLÝANTAR þeir, þær, þau? Hvert er fornafnið?	PEIR (blýantarnir)

	Hvað er nafnorðið?	
	Hvernig eru HÚS með greini?	
	Hvernig lýsum við HÚSUNUM ? Hver eru lýsingarorðin fyrir HÚSIN ?	
	Hvað eru þetta mörg HÚS ? Hvert er töluorðið?	
	Og eru HÚS þeir, þær, þau? Hvert er fornafnið?	

	Hvað er nafnorðið?	
	Hvernig er orðið BLÝANTAR með greini?	
	Hvernig lýsum við BLÝÖNTUNUM ? Hver eru lýsingarorðin fyrir BLÝANTANA ?	
	Hvað eru þetta margir BLÝANTAR ? Hvert er töluorðið?	
	Og eru BLÝANTAR þeir, þær, þau? Hvert er fornafnið?	

Sagnorðaflokkurinn

Ath. öll svör eru MUNNLEG. Við

verðum að eiga hreyfiorð. Orð

sem eru eins og kvikmynd.

Orð eins og t.d. *borða, hlaupa, fljúga, sofa, detta, læra.*

Er rétt að segja: *Ég flýgur í gær.* **NEI.**

En hvað á þá að segja?

(Látið nemanda/nemendur leiðrétta munnlega – með eða án hjálpar.)

Við verðum að geta sagt frá því sem er búið að gerast.

Svo þess vegna segjum við: **Ég flaug í gær.**

(Skrifið á töflu eða blað réttu beyginguna.)

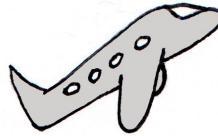
Við getum alltaf fundið sagnorðin með því að nota **nafnháttarmerki** en það er orðið **AÐ**.

Prófum og segjum: *að hlaupa, að borða, að syngja, að sofa.*

Munum bara að orðið **AÐ** er ekki sögn.

Sagnorðaflokkurinn

Við VERÐUM að eiga **hreyfiorð**. Orð sem eru eins og **kvikmynd**. Orð eins og t.d. borða, hlaupa, fljúga, sofa, detta, læra.

Er rétt að segja: **Ég flýgur í gær. NEI.**
En hvað á þá að segja?

Við verðum að geta sagt frá því sem er búið að gerast. Svo þess vegna segjum við: **Ég flaug í gær.**

Orð yfir allt sem gerist núna. Það heitir **NÚTÍÐ**
Ég hleyp **núna**.
Það sem er búið að gerast. Það heitir **PÁTÍÐ**
Ég hljóp **í gær**.
Það sem er ekki búið að gerast. Það heitir **FRAMTÍÐ**
Ég hleyp **á morgun**.

Við getum **ALLTAF** fundið sagnorðin með því að nota **NAFNHÁTTARMERKI** en það er orðið **AÐ**.
Segjum: **að hlaupa, að borða, að syngja, að sofa.**

Munum bara að litla orðið **AÐ** er **ALDREI** sögn.

Setjum **SO** fyrir sagnorð inn í sagnorðahúsið.
Setjum **NHM** eða nafnháttarmerkið litla **AÐ**
líka inn í sagnorðahúsið.

Sagnorð eru eins og kvikmynd – svona hreyfiorð.

Æfingar sem gerðar eru munnlega **MEÐ** nemanda/nemendum (allir í kór):

Finum 8 sagnir með því að nota **AÐ** fyrir framan.

(Kennari finnur munnlega sagnir með nemanda/nemendum og skrifar sagnirnar í nafnhætti upp á töflu eða á blað.)

Lögum þetta munnlega:

Ég **SEF** í gær. Ég **HLJÓP** á morgun. Hann **SKRIFAR** í gær. Við **DRUKKUM** núna.

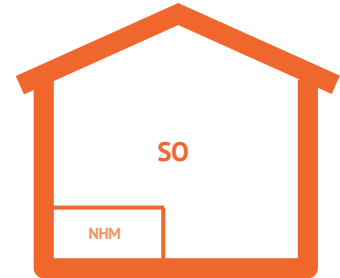
Þú **TÓKST** hundinn á morgun. Þeir **FÓRU** á morgun.

Setjum **SO** fyrir sagnorð inn í sagnorðahúsið.

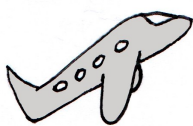
Setjum **NHM** eða nafnháttarmerkið

líka inn í sagnorðahúsið.

Við notum NHM til að þekkja sagnorðin.

Sagnorð eru eins og **KVIKMYND** – svona **HREYFIORÐ**.

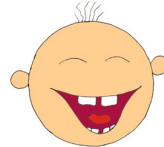
að fljúga

að gráta

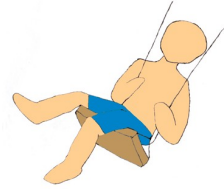
að hjóla

að hlæja

að hlaupa

að róla

að hoppa

að keyra

að labba

að róla

að sitja

að sofa

Æfingar:

Finnum 8 **sagnorð** með því að nota **AÐ** fyrir framan.

Lögum þetta:

Ég **SEF** í **GÆR**. Ég **HLJÓP** á **MORGUN**. Hann **SKRIFAR** í **GÆR**. Við **DRUKKUM** **NÚNA**.

Þú **TÓKST** hundinn á **MORGUN**. Þeir **FÓRU** á **MORGUN**.

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja sagnorð?

Pau eru eins og **KVIKMYND** og segja hvað

er að gerast – **búið** að gerast – **ekki búið** að gerast.

Við notum orðið **AÐ** til að **þekkja sagnorðin**.

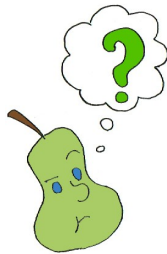
Smáorðaflokkarnir

Innlögn kennara:

Smáorð þýðir bara lítið orð. Langflest smáorð eru lítil orð en samt **MJÖG** nauðsynleg af því að þau fullgera meininguna og láta málið virka.

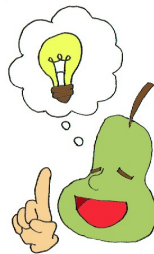
Smáorðin eru eins og skráfur sem skráfa málið saman.

Sjálf segja smáorðin okkur ekkert og þau gefa enga ákveðna mynd í hugann eins og t.d. orðin *með – og – að – til – svo – um*.

*Eru maðurinn konan.
Þau komu mér bío.*

*Þarna eru maðurinn og konan.
Þau komu með mér í bío.*

Núna skilja allir.

Smáorðin

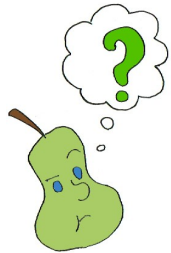
Hvað þýða þessi orð

með – og – að – til – svo – um?

EKKERT

Af því að þetta eru bara **SMÁORÐ** – **EN** þau eru **ROSALEGA MIKILVÆG** af því að þau fullgera meininguna og **LÁTAMÁLID VIRKA**.

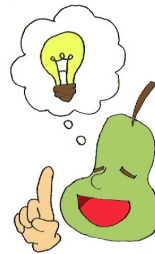
Ef við sleppum þeim **skilur okkur ENGINN**.

Eru maðurinn konan.
Þau komu mér bíó.

Parna eru maðurinn **og** konan.
Þau komu **með** mér **í** bíó.

Núna skilja **ALLIR**.

Smáorðin gefa **ENGA** ákveðna mynd í hugann.

MEÐ – ÚTI – AF – OG – ÞEGAR gefa enga mynd í hugann.

Æfingar sem gerðar eru munnlega **MEÐ** nemanda/nemendum (allir í kór):

Setjum orðin sem vantar í þessar setningar:

Maðurinnkonan komuskipiAkureyrar.

Strákurinn fórafa sínsafmælisgjöfpoka.

Maðurinngrænu úlpunni siturstólhann bíðurkonunni.

Maðurinn **og** konan komu **með** skipi **til** Akureyrar.

Strákurinn fór **til** afa síns **með** afmælisgjöf **í** poka.

Maðurinn **í** grænu úlpunni situr **á/í** stól **og** hann bíður **eftir** konunni.

Smáorðin **LÍMA** málið saman.

Smáorðin gefa **ENGA** ákveðna mynd í hugann en þau láta málið virka eins og batterí láta leikföngin virka.

MEÐ – ÚTI – AF – OG – PEGAR gefa **ENGA** mynd í hugann.

Æfingar:

Setjum orðin sem vantar í þessar setningar:

Maðurinnkonan komuskipiAkureyrar.

Strákurinn fórafa sínsafmælisgjöfpoka.

Maðurinngrænu úlpunni situr stólhann bíðurkonunni.

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja smáorð?

Smáorð eru **ALLTAF** eins. Þau kunna **EKKI** að **breyta sér**.

Smáorðin eru **NAUÐSYNLEG**

af því að þau **FULLGERA** meininguna.

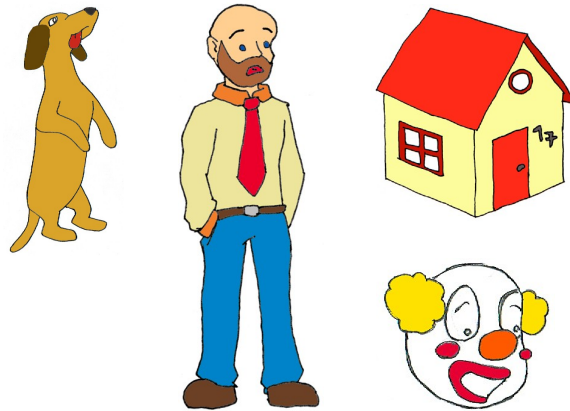
Ef við sleppum þeim – skilur okkur **ENGINN**.

Hvað þýða orðin sem við notum?

Eru orðin með einhverja merkingu sem við getum séð í huganum eins og **hundur** eða **maður** eða **hús** eða **trúður** eða eru þetta bara einhver **smáorð** sem við fáum enga mynd af í hugann eins og til dæmis orðin – *og* – *að* – *til* – *svo* – *þegar* – *um*?

Hvað þýða orðin sem við notum?

Eru orðin með einhverja merkingu sem við getum **séð í huganum** eins og **hundur** eða **maður** eða **hús** eða **trúður**?

Hvað þýða þessi orð:

Og – að – til – svo – þegar – um?

EKKERT.

Við getum ekki séð neitt í huganum af því að þetta eru bara **smáorð** en þau eru

ROSALEGA MIKILVÆG.

Ef við sleppum þeim **skilur okkur ENGINN.**

Forsetningar

Við **VERÐUM** að nota forsetningar. Forsetningar **STJÓRNA** fallorðunum.

Má segja: *Ég er MEÐ strákur?* **NEI.**

Hvað eigum við að segja?

(Látið nemanda/nemendur leiðrétta munnlega með eða án hjálpar.)

Við segjum: *Ég er MEÐ strák.*

Forsetningin **MEÐ** breytti nafnorðinu strákur í nafnorðið strák.

Forsetningum má alls ekki sleppa því þá skilur enginn hvað við erum að segja.

Hver skilur: *Ég sit stól?* Enginn.

Forsetningar eru líka eins og galdranornir. Þær breyta fallorðunum með því að stjórna föllunum. Dæmi: Við byrjum og segjum **HÉR ER maður**. Svo koma forsetningar og breyta.

Forsetningar

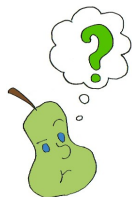
Við **VERÐUM** að nota **forsetningar**.
Forsetningar **STJÓRNA** fallorðunum.

Má segja: **Ég er MEÐ strákur? NEI.**

Hvað eigum við að segja?

Við segjum: **Ég er MEÐ strákr.**

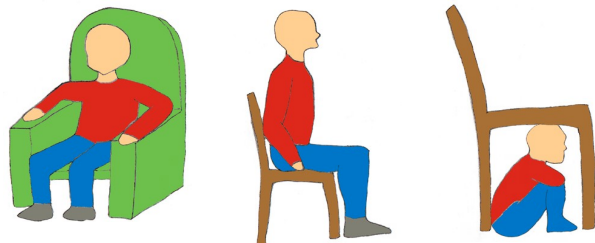
Forsetningin **MEÐ** breytti nafnorðinu **strákur** í nafnorðið **strákr.**

Forsetningum má **ALLS EKKI** sleppa því þá skilur enginn hvað við erum að segja.

Hver skilur: **Ég sit stól? ENGINN.**

En ef ég segi: Ég sit **Í** stól eða: Ég sit **Á** stól
eða: Ég sit **UNDIR** stól þá skilja **ALLIR**.

Forsetningar eru líka eins og galdranornir. Þær breyta fallorðunum með því að stjórna föllunum. Dæmi: Við byrjum og segjum **HÉR ER maður**. Svo koma forsetningar og breyta.

um

MANN

frá

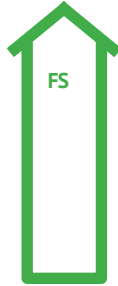
MANNI

til

MANNS

Setjum **FS** inn í smáorðahúsið.

Forsetningar eru frekjudollur sem breyta föllum fallorðanna.

Forsetningum má **ALLS EKKI** sleppa.

Forsetningar eru lítil orð.

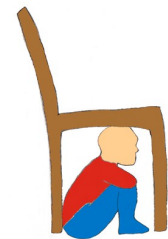
Forsetningar standa alltaf fyrir framan fallorð.

Í STÓL

Á STÓL

UNDIR STÓL

Æfingar sem gerðar eru munnlega MEÐ nemanda/nemendum (allir í kór):

Setjum réttar forsetningar inn. Látið nemanda/nemendur finna forsetningarnar **MUNNLEGA** með eða án hjálpar. Kennari skrifar setningarnar á blað eða töflu og bætir inn forsetningum eftir því sem þær koma frá nemanda/nemendum – með eða án hjálpar.

(Ath. Svörin eru dæmi.)

Hann situr **Á/Í/UNDIR** stól

Hún kom **MEÐ** mér

Þeir komu **TIL** mín

Þetta var **UNDIR/Í** skápnum Hún

setti boltann **YFIR/Í** markið Hún

náði **Í** hestinn

Prófum að fallbeygja saman í kór.

Notum forsetninguna **UM** – forsetninguna **FRÁ** – forsetninguna **TIL**

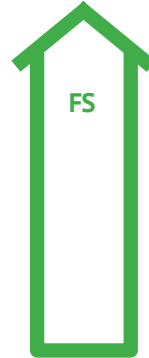
Hér er hestur – UM FRÁ..... TIL.....

Hér er bíll – UM FRÁ..... TIL.....

Hér er blóm – UM FRÁ..... TIL.....

Hér er Anna – UM FRÁ..... TIL.....

Setjum **FS** inn í smáorðahúsið.

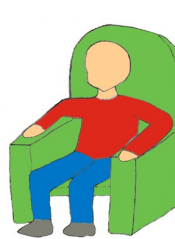

Forsetningar eru nauðsynlegar **FREKJUDOLLUR** sem breyta **ALLTAF** föllum fallorðanna.

Forsetningum má **ALLS EKKI** sleppa.

Forsetningar eru **LÍTIL** orð.

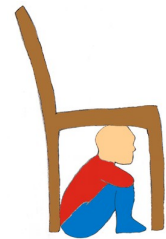
Forsetningar standa **ALLTAF** fyrir framan fallorð.

Í STÓL

Á STÓL

UNDIR STÓL

Æfingar:

Setjum réttar forsetningar inn.

Hann situr stól

Hún kom mér

Þeir komu mín

Þetta var skápnum

Hún setti boltann

markið Hún náði hestinn

Prófum að fallbeygja saman í kór.

Notum forsetninguna **UM** – forsetninguna **FRÁ** – forsetninguna **TIL**

Hér er hestur – UM FRÁ TIL

Hér er bíll UM FRÁ

Hér er blóm TIL

Hér er Anna UM FRÁ

TIL

um HEST

frá HESTI

til HESTS

Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja forsetningar?

Þær standa **ALLTAF** fyrir framan fallorð
og **STJÓRNA** föllum fallorða.

Það má **ALLS EKKI** sleppa þeim.

Forsetningar eru **ALLTAF** eins og breyta sér **ALDREI**.

Atviksorð

Stundum getum við **EKKI** verið **NÁKVÆM** með **TÍMA** eða **STAÐ**.

Þá notum við **ATVIKSORÐ**.

Við þurfum tímaorð sem **EKKI** segja nákvæmlega **HVENÆR** við gerum hlutina eins og t.d. **BRÁÐUM** – **SEINNA** – **LENGI**.

(Látið nemanda/nemendur finna munnlega fleiri tímaorð – með eða án hjálpar.)

Erum við alltaf að segja hvenær hlutirnir gerast? **NEI**.

Maðurinn segir kannski: Strætó kemur **bráðum**.

Við verðum að eiga orð sem **EKKI** segja nákvæmlega **HVAR** við erum eins og t.d. **PARNA** – **HÉRNA** – **ÚTI** – **INNI**.

(Látið nemanda/nemendur finna munnlega fleiri staðarorð – með eða án hjálpar.)

Ath! kennari skrifar upp svörin á töflu eða blað.

Svo eru til **atviksorð** sem eru **áhersluorð** eins og orðið **EKKI**.

Atviksorðin eru smáorð sem við notum yfir **ónákvæman tíma**.

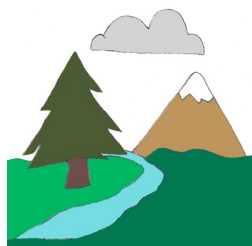
Hann kemur seinna. En hvenær?

Atviksorð eru smáorð sem eru notuð yfir **ónákvæma staði**.

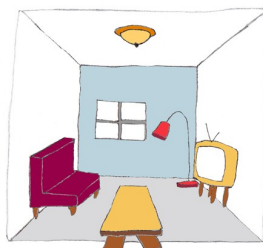
Hún er þarna.

Úti. Hvar úti?

Inni. Hvar inni?

úti

inni

Atviksorð

Stundum getum við **EKKI** verið **NÁKVÆM** með **TÍMA** eða **STAÐ**. Þá notum við **ATVIKSORÐ**.

Við þurfum tímaorð sem **EKKI** segja nákvæmlega **HVENÆR** við gerum hlutina eins og t.d. **BRÁÐUM** – **SEINNA** – **LENGI**.

Erum við alltaf að segja hvenær hlutirnir gerast? **NEI**.

Maðurinn segir kannski: Strætó kemur **bráðum**.

Hvað þýðir **BRÁÐUM**? 10 mínútur – 20 mínútur – 40 mínútur?

Við verðum að eiga orð sem **EKKI** segja nákvæmlega **HVAR** við erum eins og t.d. **PARNA** – **HÉRNA** – **ÚTI** – **INNI**.

Svo eru til atviksorð sem eru áhersluorð eins og orðið **EKKI**.

Atviksorðin eru smáorð sem við notum yfir **ónákvæman tíma**.

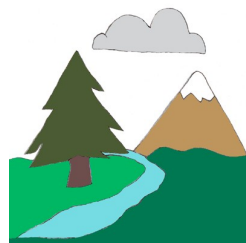
Hann kemur **SEINNA**. En hvenær?

Atviksorð eru smáorð sem eru notuð yfir **ónákvæma staði**.

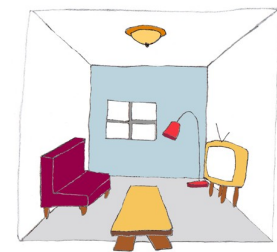
Hún er **PARNA**.

ÚTI. Hvar úti?

INNI. Hvar inni?

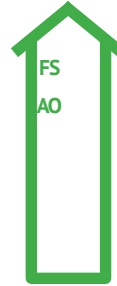

úti

inni

Setjum **AO** fyrir atviksorð inn í smáorðahúsið.

Æfingar sem gerðar eru munnlega MEÐ nemanda/nemendum (allir í kór):

Setjum rétt atviksorð inn.

(Ath. svörin eru dæmi.)

Hundurinn er t.d. inni/úti/frammi/uppi.

Kötturinn hljóp t.d. burt/út/upp/inn

Maðurinn elti t.d. inn/út/hingað.

Látið nemanda/nemendur finna atviksorðin MUNNLEGA – með eða án hjálpar.

Kennari skrifar setningar á blað eða töflu og bætir inn atviksorðum

eftir því sem þau koma frá nemanda/nemendum – með eða án hjálpar.

Hvaða atviksorð vantar?

(Ath. svörin eru dæmi.)

Hann sagðist koma bráðum/seinna/núna.

Hann er úti/inni/uppi/niðri.

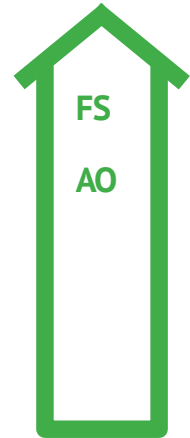
Hann vill koma núna/seinna/bráðum.

Hún kom núna.

Hún fór út/inn/upp/niður.

Hún stóð hérna/þarna/úti/inni.

Þær gera þetta núna.

Setjum **AO** fyrir atviksorð inn í smáorðahúsið.

Æfingar:

Setjum rétt atviksorð inn.

Hundurinn er ...

Kötturinn hljóp ...

Maðurinn elti ...

Hvaða atviksorð vantar?

Hann sagðist koma

Hann er

Hann vill

koma Hún

kom

Hún fór

Hún stóð

Þær gera þetta .Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja
atviksorð? **Atviksorð eru ÓNÁKVÆM tímaorð**

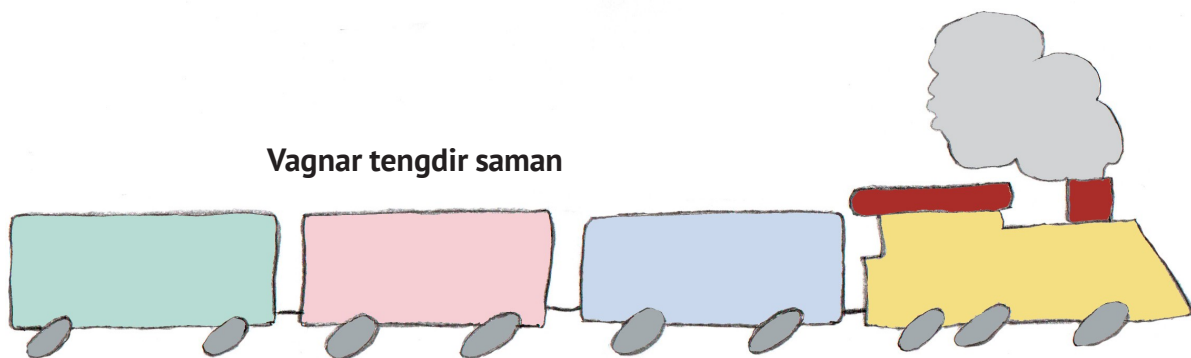
eins og BRÁÐUM – SEINNA – OFT.

Atvikorð eru ÓNÁKVÆM staðarorð eins og
INNI – ÚTI – UPPI – NIÐRI.

Atviksorð eru ALLTAF eins og breyta sér ALDREI.

Samtengingar

Samtengingarnar eru smáorð og orðið
SAMTENGING þýðir að tengja saman.

Oftast koma **samtengingar** í staðinn fyrir punkta og kommur.
Eins og samtengingin **OG** – líka samtengingin **EN**.

Við segjum **EKKI**:

Maðurinn kom. Hann ákvað að kaupa bílinn. Hann hætti svo við. **NEI**. Við
segjum: Maðurinn kom **OG** ákvað að kaupa bílinn **EN** hætti svo við.

Samtengingarnar búa til rennsli í málið svo það **rennur** mjúklega út úr okkur –
en ekki eins og þvottur sem veltist í þvottavél.

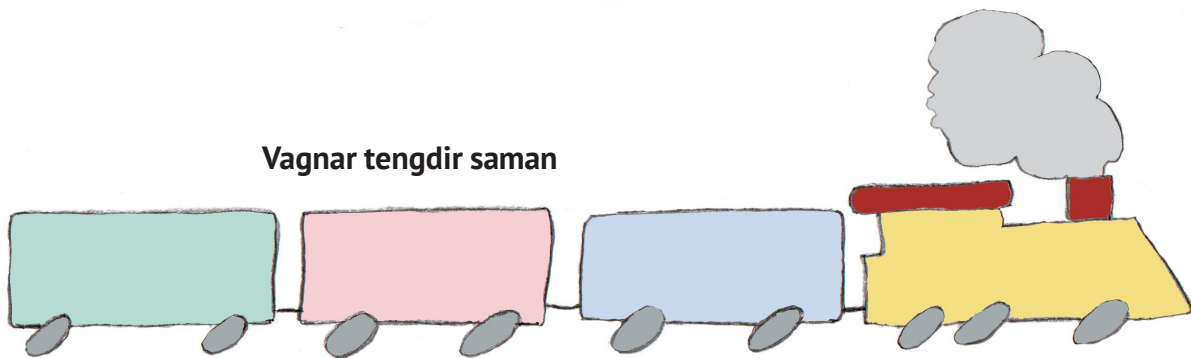
Maðurinn, konan, hundurinn.

Maðurinn **OG** konan **OG** hundurinn.

Samtengingar

Samtengingarnar eru smáorð og orðið
SAMTENGING þýðir að **tengja saman**.

Oftast koma **samtengingar** í staðinn fyrir punkta og kommur.
Eins og samtengingin **OG** – líka samtengingin **EN**.

Við segjum **EKKI**:

Maðurinn kom. Hann ákvað að kaupa bílinn. Hann hætti svo við.
NEI.

Við segjum: **Maðurinn kom OG ákvað að kaupa bílinn EN hætti svo við.**

Samtengingarnar búa til rennsli í málið svo það **rennur** mjúklega út úr okkur –
en ekki eins og þvottur sem veltist í þvottavél.

Maðurinn, konan, hundurinn.

Maðurinn OG konan OG hundurinn.

Setjum **ST** fyrir samtengingar inn í smáorðahúsið.

Það má segja að samtengingar séu **tengingarorð** sem halda málinu saman.

Setjum réttar samtengingar inn.

Hundurinn ...kötturinn hlupu ...maðurinn elti þá ... náði þeim.

Látið nemanda/nemendur finna samtengingarnar MUNNLEGA – með eða án hjálpar.

Kennari skrifar setningar á blað eða töflu og bætir inn samtengingunum

eftir því sem þær koma frá nemandanemendum – með eða án hjálpar.

Æfingar sem gerðar eru munnlega saman MEÐ nemandanemendum:

Hvaða samtengingar eigum við að nota?

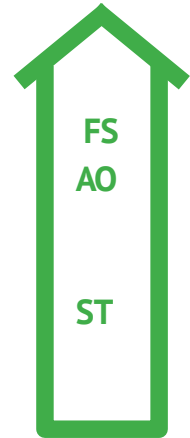
(Ath. svörin eru dæmi.)

Maður og kona.

Hann sagðist koma en Gunnar kæmi ekki.

Kona var með hund og kött.

Setjum **ST** fyrir samtengingar inn í smáorðahúsið.

Það má segja að **samtengingar** séu **tengingarorð** sem halda málinu saman.

Setjum **RÉTTAR** samtengingar inn.

Hundurinn ...kötturinn hlupu ...maðurinn elti þá ...náði þeim.

Æfingar:

Hvaða samtengingar eigum við að nota?

Maðurkona.

Hann sagðist komaGunnar kæmi ekki.

Kona var með hundkött.

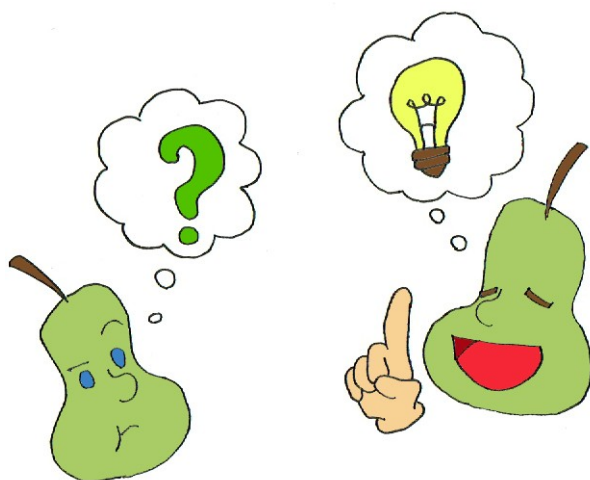
Hvað **VERÐUM** við að muna til að þekkja samtengingar?

Samtengingar eru **TENGIORÐ** sem tengja saman málið.

Samtengingar eru **ALLTAF** eins og breyta sér **ALDREI**.

Samtengingar koma **OFTAST** í staðinn fyrir
punkta og kommur.

Lærum að skilja og tala málið okkar

Boltareglur – Af hverju? – Til að spila rétt

Verður að æfa handbolta – fótbolta – körfubolta til að vera góður? **JÁ.**

Er alveg sama hvað eru margir menn/konur í handboltaliði? **NEI.**

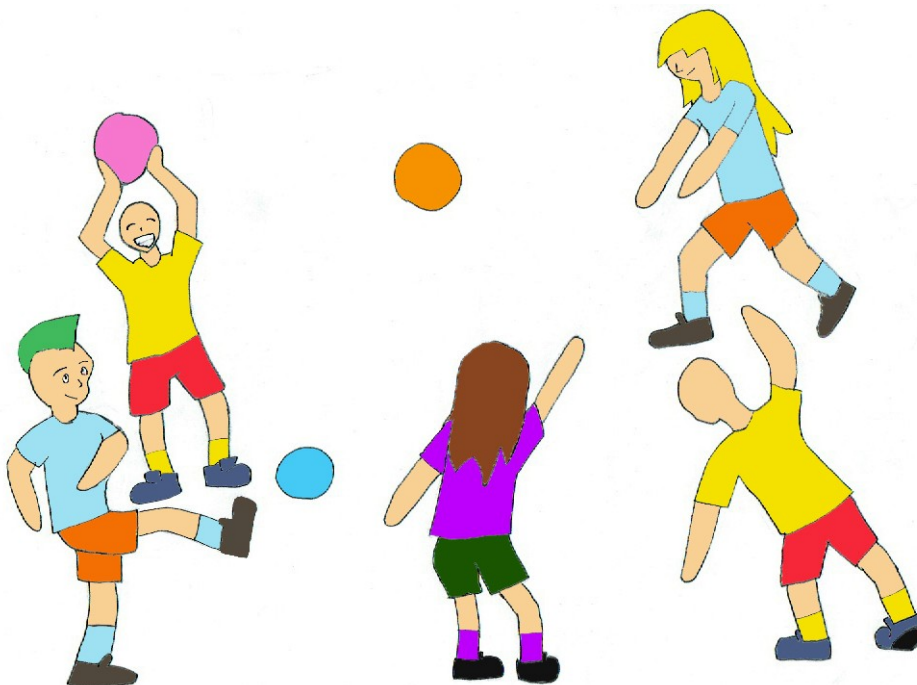
Mega handboltakonur og handboltamenn spila saman á vellinum? **NEI.**

Er alveg sama hvar handboltakonur eða handboltamenn eru á vellinum? **NEI.**

Er alveg sama hvernig handboltakonur eða handboltamenn spila á vellinum?
NEI.

Má sparka í boltann í handbolta? **NEI.**

Verður að vera mark? **JÁ.**

Boltareglur – Af hverju? – Til að spila rétt

VERÐUR að **ÆFA** handbolta – fótbolta – körfubolta til að vera **GÓÐUR**? **JÁ**.

Er **ALVEG SAMA** hvað eru **MARGIR** menn/konur í handboltaliði? **NEI**.

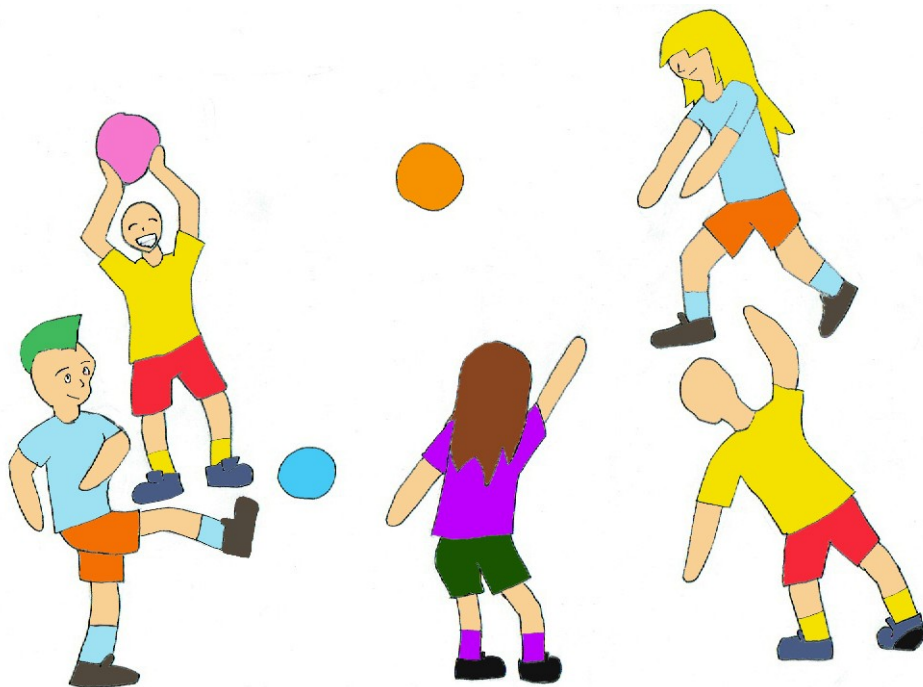
Mega handboltakonur og handboltamenn **SPILA SAMAN** á vellinum? **NEI**.

Er alveg sama **HVAR** handboltakonur eða handboltamenn eru á vellinum? **NEI**.

Er alveg sama **HVERNIG** handboltakonur eða handboltamenn spila á vellinum? **NEI**.

Má **SPARKA** í boltann í **HANDBOLTA**? **NEI**.

VERÐUR að vera mark? **JÁ**.

Málfræðireglur – Af hverju? – Til að tala rétt

Verður að æfa sig í að tala rétt? JÁ.

Er alveg sama hvernig við RÖÐUM SAMAN orðunum? NEI.

Það er **ALLS EKKI** sama hvernig við tölum.

Hver skilur: *Núna í verðum búðina að við hjóla?* **ENGINN.**

Breytum þessu og segjum:

Núna verðum við að hjóla í búðina. Þetta skilja **ALLIR.**

Æfingar í orðaröð sem gerðar eru saman munnlega með nemanda/nemendum:

(Hér gæti kennarinn fyrst skrifað vitlausu setninguna á töflu eða blað og síðan leiðréttu setninguna undir.)

Mér viltu bíó með koma í?

Mín kisan út áðan fór.

Finnst bolta henni gaman leika að með.

Verður að breyta orðum svo að fólk skilji okkur? JÁ.

Við verðum oft að breyta orðum svo að fólk skilji okkur.

Er í lagi að segja: *Ég sit á HESTUR* – *Ég á HUNDUR*? **NEI.**

Hvað á að segja?

Ég sit á **HESTI** – Ég á **HUND**.

Má segja: *Ég kom til HÚN* eða *HONUM* fór til mömmu? **NEI.**

Hvað á að segja?

Ég kom til **HENNAR** og **HANN** fór til mömmu.

Þegar við breytum orðunum svona þá heitir það að **fallbeygja**.

Ef við **fallbeygjum** ekki rétt þá **tölum** við **ekki rétt**.

Málfræðireglur – Af hverju? – Til að tala rétt

VERÐUR að æfa sig í að tala rétt? **JÁ.**

Er alveg sama hvernig við RÖÐUM SAMAN orðunum? **NEI.**

Það er **ALLS EKKI** sama hvernig við tölum.

Hver skilur: **Núna í verðum búðina að við hjóla? ENGINN.**

Breytum þessu og segjum:

Núna verðum við að hjóla í búðina.

Þetta skilja **ALLIR.**

Æfingar í orðaröð:

Mér viltu bíó með koma í?

Mín kisan út áðan fór.

Finnst bolta henni gaman leika að með.

VERÐUR að breyta orðum svo að fólk skilji okkur? **JÁ.**

Við verðum oft að breyta orðum svo að fólk skilji okkur.

Er í lagi að segja: **Ég sit á HESTUR – Ég á HUNDUR? NEI.**

Hvað á að segja?

Ég sit á **HESTI** – Ég á **HUND.**

Má segja: **Ég kom til HÚN** eða **HONUM** fór til mömmu? **NEI.**

Hvað á að segja?

Ég kom til **HENNAR** – **HANN** fór til mömmu.

Þegar við breytum orðunum svona þá heitir það að **fallbeygja**.

Ef við **fallbeygjum ekki rétt** þá **tölum** við **ekki rétt**.

Lærum 3 málfræðireglur

Fyrsta regla

FALLBEYGING

(Kennari og nemandi/nemendur beygja saman munnlega.)

Prófum að fallbeygja orðið **HESTUR**.

Hér er **HESTUR**

Um **HEST**

Frá **HESTI**

Til **HESTS**

(Kennari og nemandi/nemendur beygja saman munnlega.)

Fallbeygjum munnlega orðin hundur – vinur – blóm – bók – köttur – fallegur – góð.

ÆÆÆÆ sum orð breytast **MIKIÐ**.

Hér er	Hörður	Hér er	Örn
um	Hörð	um	Örn
frá	Herði	frá	Erni
Til	Harðar	til	Arnar

Ath! Nemandi/nemendur og kennari fara saman með beygingarnar. Kennari skrifar þær jafnóðum á töflu eða blað. –Ath. að skrifa EFTIR að búið er að fara með hverja beygingu fyrir sig. Hér er ekki um eiginlega málfræðikennslu að ræða. Þess vegna er viljandi ekki farið út í að kenna föllin sem nefnifall – þolfall – þágufall – eignarfall. Engu að síður verður röð fallanna að vera rétt. Með því skapast réttur hrynjandi.

Hér má nota tækifærið fyrir kennarann að koma með orð sem ekki er hægt að fallbeygja, einhver smáorð (t.d. *þegar* – *núna* – *stundum*). Með því að prófa að fallbeygja slík orð kemst/komast nemandi/nemendur að því að það er ekki hægt að fallbeygja öll orð.

Lærum 3 málfræðireglur

Fyrsta regla

FALLBEYGING

Prófum að fallbeygja orðið **HESTUR**.

Hér er **HESTUR**

Um **HEST**

Frá **HESTI**

Til **HESTS**

Fallbeygjum munnlega orðin **hundur – vinur – blóm – bók – köttur – fallegur – góð**.

ÆÆÆÆ sum orð breytast **MIKIÐ**

Hér er **HÖRÐUR**

um **HÖRÐ**

frá **HERÐI**

Til **HARÐAR**

Hér er **ÖRN**

um

ÖRN

frá

ERNI

til

ARNAR

Öll orð geta ekki fallbeygst. Prófum að fallbeygja orðin **pegar – núna – stundum**.

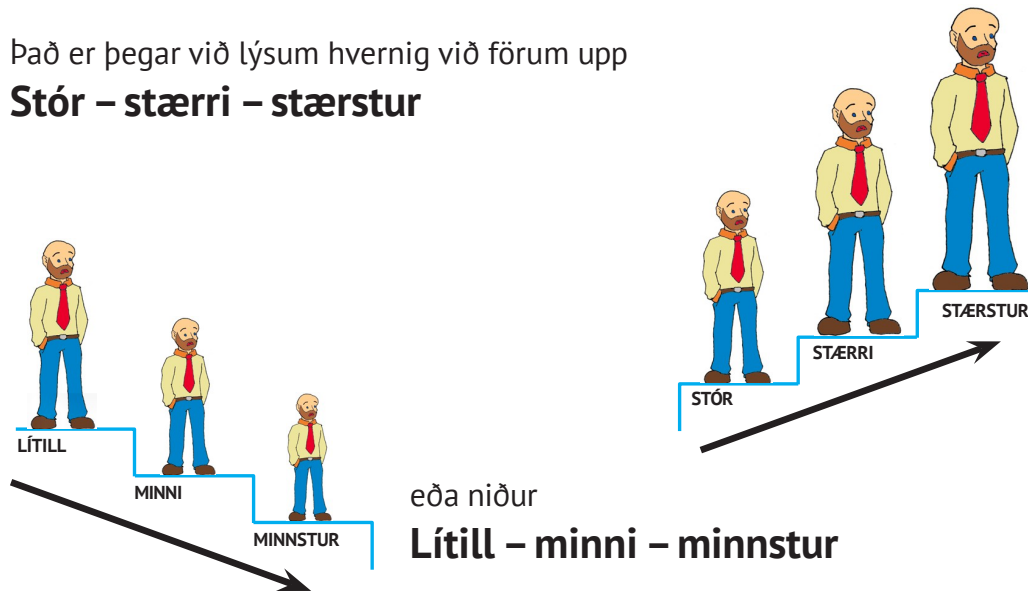
Bara **ALLS EKKI** hægt.

Önnur regla

STIGBREYTING LÝSINGARORÐA

Það er þegar við lýsum hvernig við förum upp

Stór – stærri – stærstur

Stundum verðum við að geta lýst einhverjum, til dæmis manni, konu eða barni. Þá **BREYTIST** lýsingarorðið.

Má segja: Maðurinn er **FALLEGT** – konan er **FALLEGUR** – barnið er **FALLEG**? **NEI**.

Af hverju ekki?

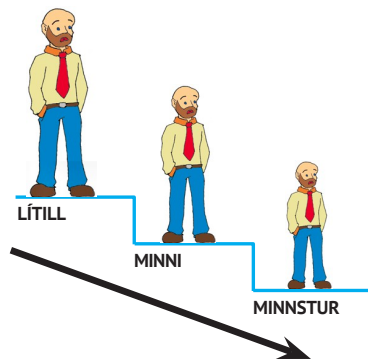
Af því lýsingarorðin **VERÐA** að vera í réttu **KYNI**.

Hvað er **KYN**? Maður er **HANN** – kona er **HÚN** – barn er **ÞAÐ**.

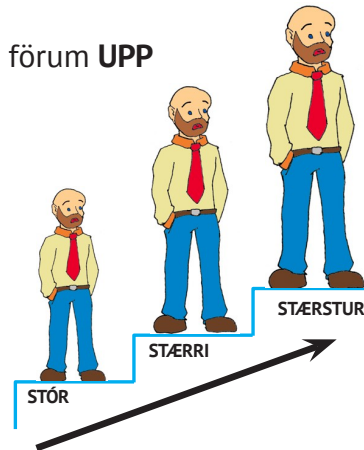
Önnur regla

STIGBREYTING LÝSINGARORÐA

Það er þegar við lýsum hvernig við förum **UPP**
Stór – stærri – stærstur

þegar við förum **NIÐUR**
Lítill – minni – minnstur

Stundum verðum við að geta **LÝST** einhverjum, til dæmis **MANNI, KONU** eða **BARNI**.
 Þá **BREYTIST** lýsingarorðið.

Má segja: Maðurinn er **FALLEGT** – konan er **FALLEGUR** – barnið er **FALLEG?** **NEI**.

Af hverju ekki?

Af því lýsingarorðin **VERÐA** að vera í réttu **KYNI**.

Hvað er KYN?

Maður er **HANN**.

Kona er **HÚN**.

Barn er **ÞAÐ**.

Má segja: *MAÐURINN er GOTT?* **NEI.**

Hvað á að segja? Maðurinn er **GÓÐUR.**

Má segja: *Konan er GÓÐUR?* **NEI.**

Hvað á að segja? Konan er **GÓÐ.**

Má segja: *Barnið er GÓÐUR?* **NEI.**

Hvað á að segja? Barnið er **GOTT.**

(Nemandi/nemendur og kennari stigbreyta munnlega saman.)

Stigbreytum munnlega þessi lýsingarorð fyrir **MANN:**

Fallegur – ungur – brúnn – stór.

Stigbreytum munnlega þessi lýsingarorð fyrir **KONU:**

Falleg – ung – brún – stór.

Stigbreytum munnlega þessi lýsingarorð fyrir **BARN:**

Fallegt – ungt – brúnt – stórt.

Má segja: **MAÐURINN** er **GOTT?** **NEI.**

Hvað á að segja?

Maðurinn er **GÓÐUR.**

Má segja: **Konan** er **GÓÐUR?** **NEI.**

Hvað á að segja?

Konan er **GÓÐ.**

Má segja: **Barnið** er **GÓÐUR?** **NEI.**

Hvað á að segja?

Barnið er **GOTT.**

Stigbreytum þessi lýsingarorð fyrir **MANN**:

Fallegur – ungur – brúnn – stór.

Stigbreytum þessi lýsingarorð fyrir **KONU**:

Falleg – ung – brún – stór.

Stigbreytum þessi lýsingarorð fyrir **BARN**:

Fallegt – ungt – brúnt – stórt.

Priðja regla

TÍMABREYTING á sagnorðum

Megum við segja: *Ég flýgur í gær* eða: *Hann kemur í gær*. **NEI**.

Hvað á þá að segja?

Ég flaug í gær og: *Hann kom í gær*.

Petta heitir að breyta tíma.

Við **VERÐUM** að nota **RÉTT** tímaorð.

Segjum þetta RÉTT:

(Pegar réttu setningarnar koma skrifar kennarinn þær upp á töfluna eða á blað.)

Ég kemur í gær.

Maðurinn dettur í gær.

Konan kom á morgun.

Hún skrifar í gær.

Þau komu í næstu viku.

Við **VERÐUM** að geta talað um:

Það sem **BÚID** er að gerast – ég fór **Í GÆR**.

Það sem er að gerast **NÚNA** – ég fer **NÚNA**.

Það sem **EKKI** er **BÚID** að gerast – ég fer **Á MORGUN**.

Priðja regla

TÍMABREYTING á sagnorðum

Megum við segja: **Ég flýgur í gær** eða: **Hann kemur í gær**. **NEI**.

Hvað á þá að segja?

Ég FLAUG í gær og **Hann KOM** í gær.

Þetta heitir að BREYTA TÍMA.

Við **VERÐUM** að nota **RÉTT** tímaorð.

Segjum þetta RÉTT:

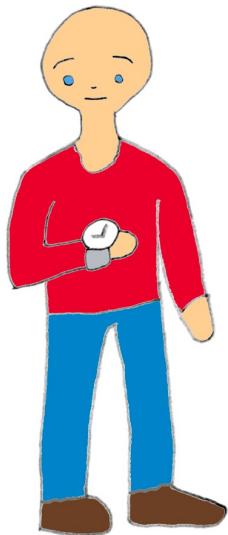
Ég kemur í gær.

Maðurinn dettur í gær.

Konan kom á morgun.

Hún skrifar í gær.

Þau komu í næstu viku.

Við **VERÐUM** að geta talað um:

það sem **BÚIÐ** er að gerast –

ég **FÓR Í GÆR**

það sem er að gerast **NÚNA** –

ég **FER NÚNA**

það sem **EKKI** er **BÚIÐ** að gerast –

ég **FER Á MORGUN**.

Æfingar sem gerðar eru munnlega með nemanda/nemendum (allir í kór):

Kennari skrifar orðin jafnóðum á töfluna eða blað eftir því sem þau koma frá nemanda/nemendum – með eða án hjálpar.

Sögnin að ganga

Ég..... í gær

Égnúna

Égá morgun

Sögnin að synda

Ég..... í gær

Ég.....núna

Ég.....á morgun

Sögnin að skrifa

Ég..... í gær

Ég.....núna

Ég.....á morgun

Sögnin að hlaupa

Ég..... í gær

Ég.....núna

Ég.....á morgun

Æfingar:

Hvað á að segja?

Sögnin **að ganga**

Ég..... í gær

Ég núna

Ég á morgun

Sögnin **að synda**

Ég..... í gær

Ég..... núna

Ég..... á morgun

Sögnin **að skrifa**

Ég..... í gær

Ég..... núna

Ég..... á morgun

Sögnin **að hlaupa**

Ég..... í gær

Ég..... núna

Ég..... á morgun

Orðaleirinn

Nafnið „orðaleir“ er fengið vegna þess að úr sama leirnum er hægt að mynda marga en mismunandi sjálfstæða hluti. Þetta má yfirfæra á tungumál því sama grunnmerkingin getur verið í sögn – lýsingarorði og nafnorði. Það fer hins vegar eftir því hvernig við tjáum okkur hverju sinni hvað verður fyrir valinu. Þannig er málþekking nemanda/nemenda aukin með því að kenna honum/þeim hvernig hægt er að breyta „sama orði“ í athöfn (so) og lýsingu (lo) og heiti (nafnorð) eftir því hvernig við viljum nota það.

Erum við að tala um gjörninginn – eins og **nafnorðið flótti** eða erum við að lýsa því sem er að gerast eða hefur gerst eins og **lýsingarorðin flýjandi** og **flúinn** eða er verið að tala um það sem er að gerast eða hefur gerst eins og **sögnina** (að) **flýja**?

Út frá þessum þælingum mætti síðan hugsa sér hvernig sögnin (að) **fljúga** gæti tengst sögninni (að) **flýja**. Viljum við helst ekki geta flogið í burtu þegar við flýjum eitthvað?

Þarna lærist líka að til eru hljóðbreytingar í íslenskunni.

Fyrirmyndin að þessum hugsanagangi höfundar er sótt í táknmál því að **Döff** (einstaklingar sem vegna heyrnarskerðingar nota táknmál í tjáskiptum) eru einkar lagnir á að kafa ofan í grunnmerkingu orða við gerð þeirra tákna sem táknmálið byggist upp á.

Sem dæmi má t.d. taka táknið fyrir:

a) tilvísunarforanafnið **sem**

b) **bróðir og systir**

c) **alveg eins**

Hvers vegna er hægt að búa til sameiginlegt tákn fyrir öll þessi orð? Sé kafað ofan í grunnmerkinguna kemur í ljós að grunnmerkingin er sú sama eða að vera komin „af sömu rót“.

Tilvísunarforanafnið **sem** þýðir í raun það sama og orðið sem það vísar til.

Bróðir og systir eiga sama uppruna.

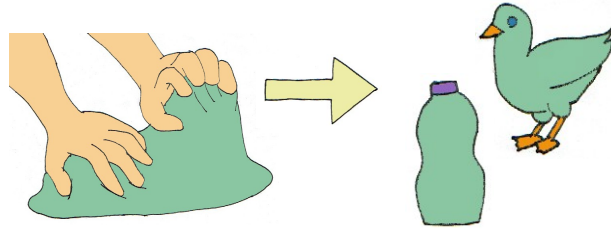
Alveg eins er fyrir það sem er alveg eins.

Orðaleirinn

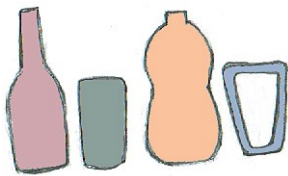
Hvað er hægt að gera við leir?

Búa til úr honum alla mögulega hluti.

Málið okkar er eins og **leir – orðaleir**.

Úr **sama** orðaleirnum getum við búið til **mismunandi orð** – EN sem þýða það sama:

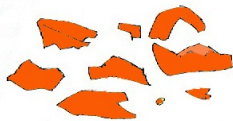
Drykkur (no)

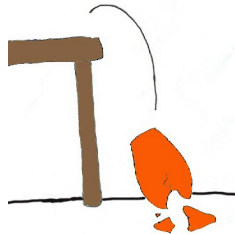
að drekka (so)

drekkandi eða
drukinn (lo).

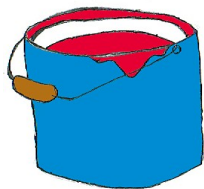
Brot (no)

að brotna (so)

brottinn (lo)

Málning (no)

að mála (so)

málað (lo)

Samstarfsverkefni kennara og nemanda/nemenda.

Kennari og nemandi/nemendur fara með orðin saman. Kennari skrifar svo orðin jafnóðum á blað eða töflu.

Ef lýsingarorðið er **REIKNADUR**

Hvernig er þá nafnorðið

og sögnin eða það sem við gerum?

Ef sögnin er að **FLJÚGA**

Hvernig er þá lýsingarorðið.....

og nafnorðið.....?

Ef sögnin er að **SOFA**

Hvernig er þá nafnorðið.....

og lýsingarorðið.....?

Ef nafnorðið er **KAUP**

Hvernig er þá lýsingarorðið.....

og sögnin.....?

Ef sögnin er að **PASSA** Hvernig

er þá lýsingarorðið..... og

nafnorðið

Ef lýsingarorðið er **REIKNAÐUR**

Hvernig er

nafnorðið Hvernig

er þá **sögnin**

Ef sögnin er að **FLÚGA**

Hvernig er **lýsingarorðið**.....

Hvernig er þá **nafnorðið**.....

Ef sögnin er að **SOFA**

Hvernig er **nafnorðið**.....

Hvernig er þá **lýsingarorðið**.....

Ef nafnorðið er **KAUP**

Hvernig er **lýsingarorðið**.....

Hvernig er þá **sögnin**.....

Ef sögnin er að **PASSA**

Hvernig er **lýsingarorðið**.....

Hvernig er þá

nafnorðið

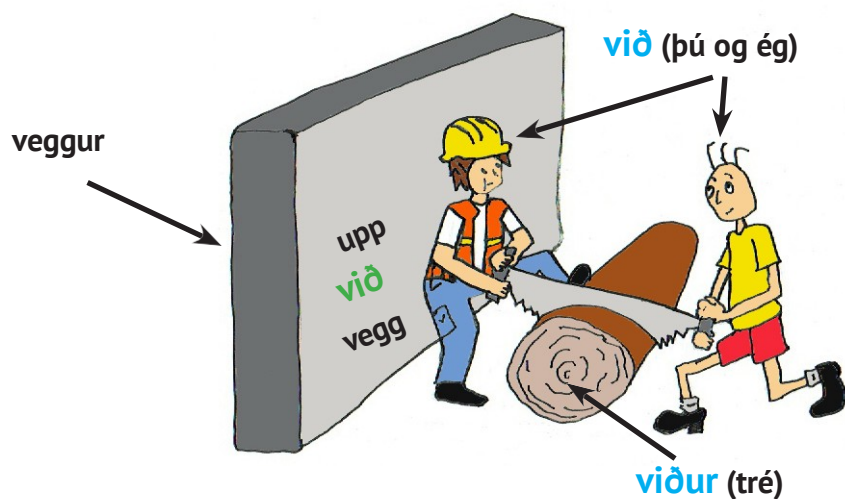
Alveg eins orð

Alveg eins orð? Sama merking? **NEI.**

Hvað þýða orðin sem við erum að nota? Þó orð virðist í fljótu bragði vera þau sömu þurfa þau ekki að þýða það sama sbr.setningin: *Við vorum að saga við upp við vegg.*

Þarna er orðið **við** notað þrisvar sinnum, en hefur það sömu merkingu í öll þrjú skiptin? **Nei.**

Það verður að kafa ofan í merkinguna til að finna hvernig orðið **VIÐ** gefur ólíka merkingu eftir því hvernig orðið er notað.

Bláa **VIÐ** er fallorð.

Græna **VIÐ** er smáorð.

Alveg eins orð – EN þýða **EKKI** alltaf það sama

VIÐ vorum að saga VIÐ upp VIÐ vegg.

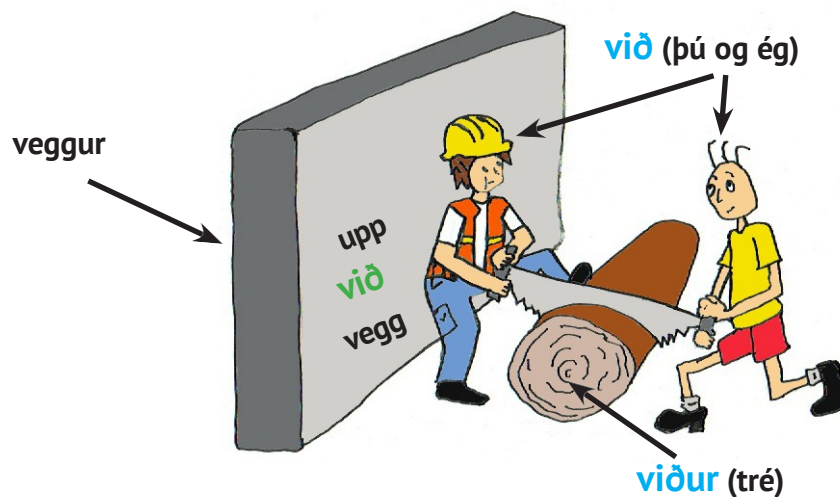
Þýðir þetta VIÐ alltaf það sama? **NEI**.

FYRSTA **VIÐ** er **fornafn** og þýðir **ÉG** og **PÚ**. Prófum að **fallbeygja** orðið **VIÐ**.

ANNAÐ **VIÐ** er **nafnorð** því **VIÐUR** þýðir sama og **SPÝTA**.
Prófum að **fallbeygja** **VIÐUR**.

ÞRIÐJA **VIÐ** er **forsetning** sem stjórnar **fallbeygingu** á **VEGGUR**.

Það má **ALDREI** sleppa **FORSETNINGUM**.

Bláa **VIÐ** er fallorð.

Græna **VIÐ** er smáorð.

Bóndinn á Á á á á fjalli.

Sem þýðir: Bóndinn sem býr **á** bæ sem heitir **Á** – hann **á** kind (**á**) sem er **á** fjalli.

Hvað þýðir:

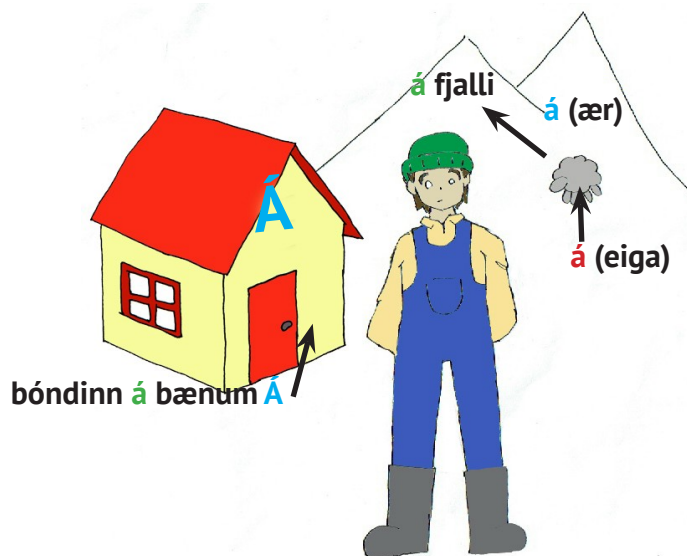
FYRSTA á: Það er **forsetningin** á. Bóndinn **á** bænum Á. Stjórnar falli **á** fallorðinu Á.

ANNAÐ Á: Hlýtur að vera **nafnorð** af því að þetta er bær sem heitir **Á** (sem rennur). Fallbeygjum orðið **Á**. Hér er **á** – um **á** – frá **á** – til **áar**.

ÞRIÐJA á: Það er **sagnorðið** að **eiga**. Bóndinn **á** ána (kindina).

FJÓRÐA á: Orðið **ÆR** þýðir sama og orðið **KIND**. Fallbeygjum **nafnorðið** ær. Hér er **ær** – um **á** – frá **á** – til **ær**.

FIMMTA á: Kindin eða ærin er **á** fjalli. Hér er **fjall** – um **fjall** – frá **fjalli** – til **fjalls**. Þetta á er **forsetning**. **ALDREI** má sleppa forsetningu.

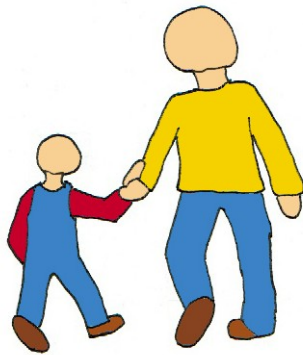
Bláa Á og á eru **fallorð**.

Græna á er **smáorð**.

Rauða á er **sagnorð**.

Merking getur breyst bara með því að breyta sama orðinu.

Gæti merking breyst bara við **smábreytingu**
eins og t.d.:

Stóri strákurinn fór með
litla **STRÁKNUM**

Stóri strákurinn fór með
litla stráknunum af því að
þeir eru félagar.

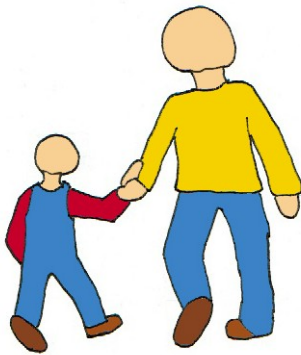

Stóri strákurinn fór með
litla **STRÁKINN**

Stóri strákurinn fór með
litla strákinum af því að
það þarf að passa hann.

**Merking getur breyst bara
með því að breyta sama orðinu.**

Gæti merking breyst bara við **smábreytingu**
eins og t.d.:

**Stóri strákurinn
fór með litla
STRÁKNUM**

eða

**Stóri strákurinn
fór með litla
STRÁKINN**

**Stóri strákurinn
fór með litla
stráknum af því að
ÞEIR ERU
FÉLAGAR.**

**Stóri strákurinn
fór með litla strákinn
af því að það
ÞARF AÐ PASSA
HANN.**

Óþekktarormurinn AÐ

Litla orðið AÐ getur verið:

Forsetning

Atviksorð

Samtenging

Nafnháttamerki

SKOÐUM OG SJÁUM

Það er ekkert **AÐ** honum.

Hér er **AÐ** FORSETNING – EN af hverju?

AÐ stjórnar falli á fornafninu **HANN** og það má ekki sleppi **AÐ** úr setningunni:

Það er ekkert **AÐ** honum.

(Kennari fallbeygir munnlega með nemanda/nemendum orðið hann.)

Hann komst ekki AÐ.

Hér er **AÐ** ATVIKSORÐ – En af hverju?

Það má sleppa **AÐ** án þess að skemma setninguna. **Hann komst ekki.**

AÐ er líka ónákvæmur staður (*útskýra fyrir nemanda/nemendum hvað átt er við með ónákvæmur staður*).

Hann sagði AÐ hesturinn kæmi í dag.

Samtenging – Stjórnar ekki falli. Má sleppa og nota punkt.

Hann sagði: Hesturinn kemur í dag.

Hún ætlar AÐ koma í dag.

Sagnorð – Nafnháttamerki. **AÐ** koma.

Óþekktarormurinn AÐ

Nú **verðum** við að passa okkur.

Litla orðið **AÐ** getur verið

FORSETNING

ATVIKSORÐ

SAMTENGING

NAFNHÁTTARMERKI

SKOÐUM OG SJÁUM:

Það er ekkert **AÐ** honum.

Hér er **AÐ** forsetning – **EN** af hverju?

AÐ stjórnar falli og stendur **ALLTAF** fyrir framan fallorðið og það má ekki sleppa **AÐ** úr setningunni.

ENGINN skilur ef við segjum: Það er ekkert honum.

Það er ekkert **AÐ** honum.

Hann komst ekki **AÐ**.

Hér er **AÐ** atviksorð – En af hverju?

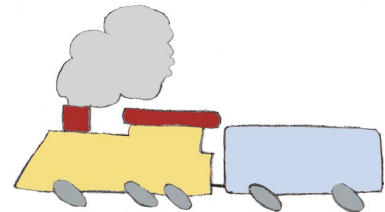
Það má sleppa **AÐ** án þess að skemma setninguna. **Hann komst ekki.**

AÐ er líka ónákvæmur staður. Hvar komst hann ekki **AÐ**?

Hann sagði **AÐ** hesturinn kæmi í dag.

Samtenging – Stjórnar ekki falli. Má sleppa og nota punkt.

Hann sagði: Hesturinn kemur í dag.

Hún ætlar **AÐ** koma í dag.

Sagnorð – **Nafnháttarmerki**. **AÐ** með sögninni **koma**.

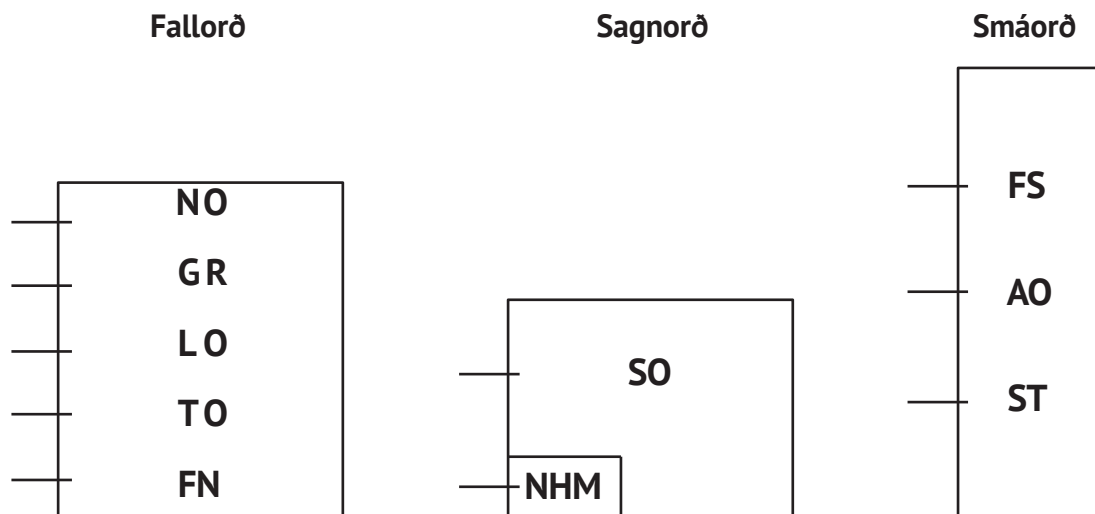
Hugmyndabanki fyrir kennara

SÝNISHORN AF VINNUBLAÐI NEMANDA/NEMENDA

Nemandi/nemendur byrja á því að fylla skammstafanir fyrir orðflokkana inn í:

- Fallorðahúsið.
- Svo inn í sagnorðahúsið.
- Seinast inn í smáorðahúsið.

(Athugið að strikin – þ.e.a.s. fimm í fallorðahúsinu – tvö í sagnahúsinu og þrjú í smáorðahúsinu – eru til þess að hjálpa nemendum við að muna flokkana og fylla skammstafanirnar fyrir þá inn í húsin).

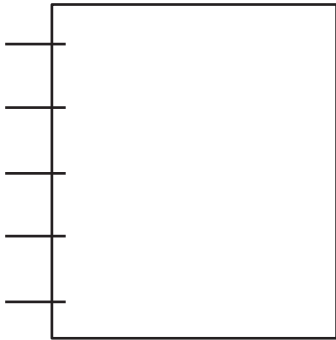
(Setningin til úrvinnslu:)

Bráðum koma tvær litlar stelpur með kisurnar í pössun til Siggú.

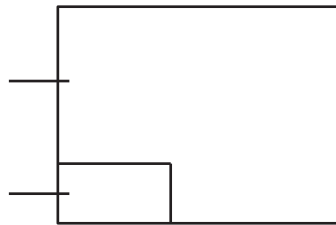
- Þegar búið er að setja skammstafanir fyrir orðflokkana inn í húsin er farið í útilokunar- aðferðina og byrjað á sjá hvort um er að ræða **fallorð** – ef ekki þá hvort orðið er **sagnorð** – og seinast hvort það er **smáorð** eða **nhm**.
- Nemandi setur skammstafanir fyrir ofan hvert orð í úrvinnslusetningunni (sjá unnin verkefni hér fyrir aftan).

DÆMI UM ÓUNNIÐ VERKEFNI

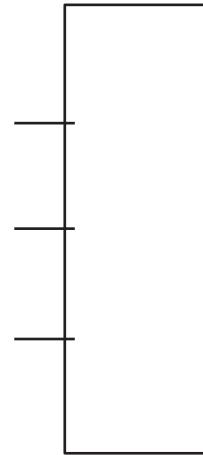
Fallorð

Sagnorð

Smáorð

Bráðum koma tvær litlar stelpur með kisurnar í pössun til Siggu.

SÝNISHORN AF SETNINGUM:

Forðist orð sem ekki fara eftir ströngustu málfræðireglum.

Takið hvert orð fyrir sig og notið útilokunaraðferðina.

Byrjið á möguleikum á hvort orðið sé fallorð – síðan sagnorð ef orðið er ekki fallorð og síðast smáorð ef orðið er hvorki fallorð né sagnorð.

Maðurinn fór með hundinn og setti hann inn í bílinn.

Bráðum kemur systir mín og við ætlum að leika okkur við hundinn.

Þessi köttur er skemmtilegur og ég fékk hann í afmælisgjöf.

Skemmtilega konan bauð mér í bíó að sjá nýjustu myndina. Þegar

fallega kisan sá lítinn bolta byrjaði hún að leika með hann. Þau

fundu skítinn stein í fjörunni og fóru með hann heim.

Hann kom áðan og byrjaði að læra inni í litla bláa herberginu sínu.

Einhver keypti þennan gamla hlut á stóra markaðnum í sumar.

Ungi maðurinn labbaði lengi og loks hitti hann konu með lítinn sætan hund.

Þessi stelpa á fallegan hest og hún fer oft á hestbak.

Fjórir strákar komu með lítinn bolta og fóru að sparka honum í stórt mark.

Þegar þessi gamli maður gekk inn í húsið áðan rétti unga konan honum kassa.

Hann og ég sáum þessa nýju nágranna áðan.

Vasinn brotnaði og brotin liggja á gólfinu og nú á aumingja konan brotinn vasa.

Hér hefur kennarinn handskrifað setninguna. Nemandinn hefur einungis gert húsin og skrifað skammstafanirnar.

NO
lo
FN
to
gr

so
heim

AO
Fs
st

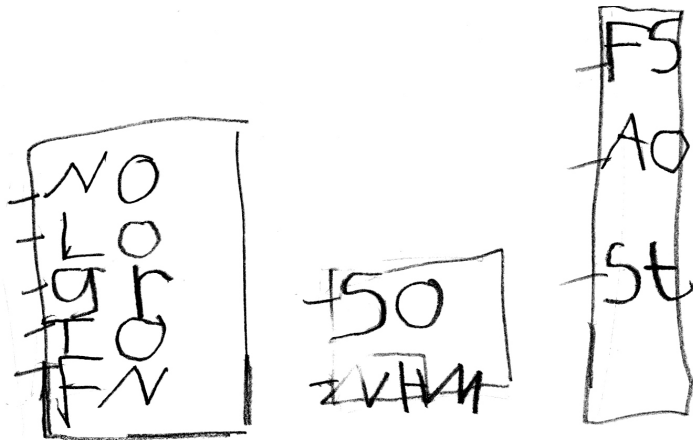
FN NO St NO FN SO
 þessi maður og konan hans komu
 FS FO FS lo NO gr
 í heimsókn til gömlu konunnar

lo NO gr so NO gr AO
 Stóri hundurinn beit manninn áðan

AO so lo AO
 Hingað komu margir áðan
 St so lo
 og töludu lengi

FN so AO
 Eg kom bráðum

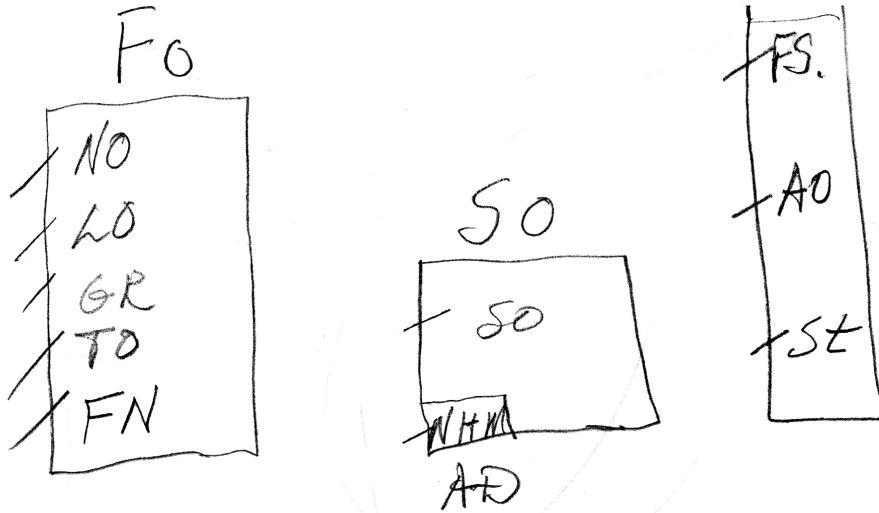
Hér hefur kennarinn handskrifað setninguna. Nemandinn hefur einungis gert húsin og skrifað skammstafanirnar.

Handwritten text below the grid, likely a solution or a list of words found:

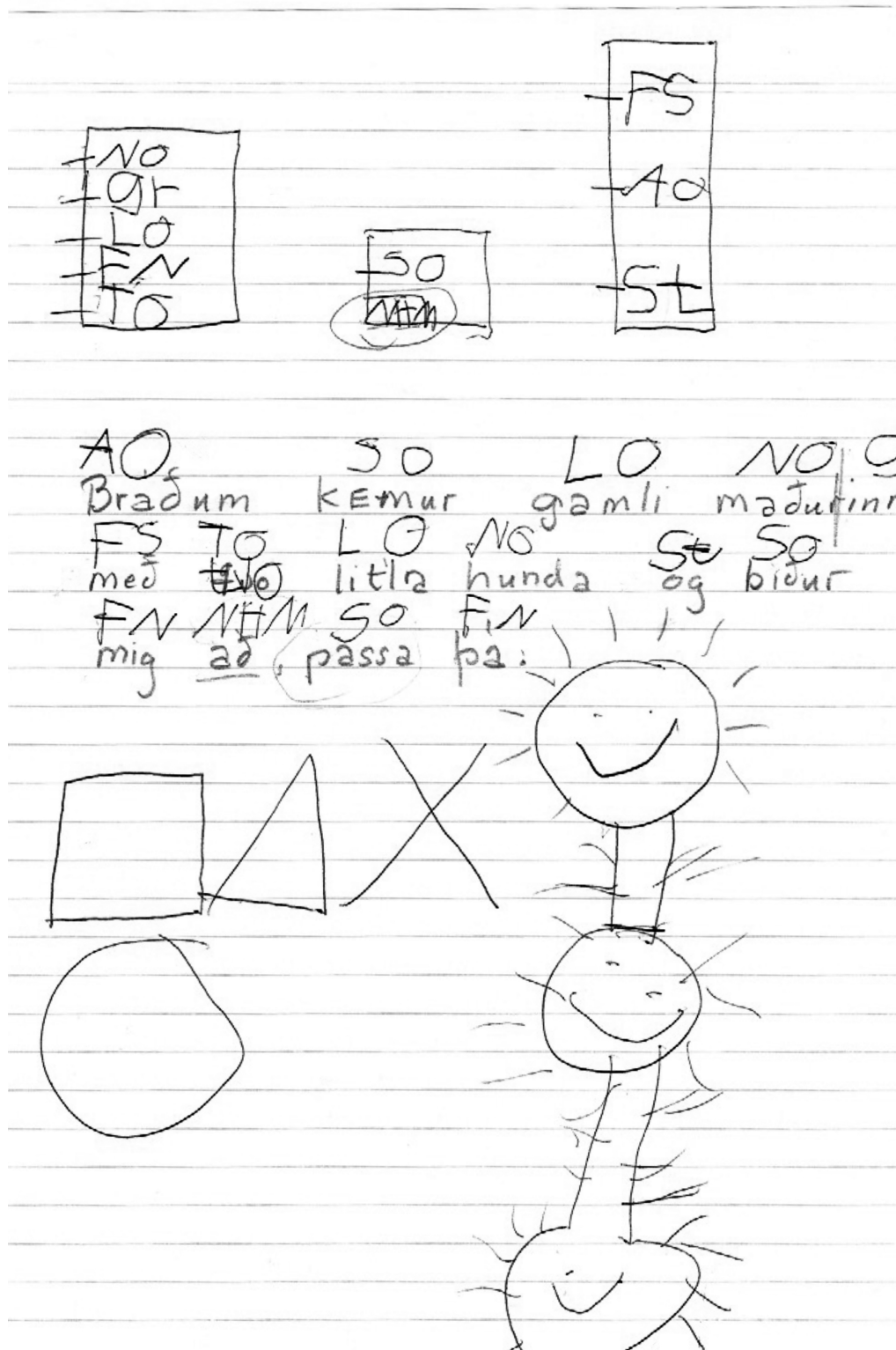
AO Bráðum SO kemur LO nýji NO kötturinn gr
 FS til FN min St og FN eg SO ma SO eiga FN hann.

Hér hefur kennarinn handskrifað setninguna. Nemandinn hefur einungis gert húsin og skrifað skammstafanirnar.

Ao S0 Lo
 Núna kemur gra hæð
 NO GR FS Lo NO GR
 maðurinn með litla hundinn

Hér hefur kennarinn handskrifað setninguna. Nemandinn hefur einungis gert húsín og skrifað skammstafanirnar.

VERKEFNI með Orðaleir

Munnleg svör

Kennari skrifar svörin á töflu eða á blað jafnóðum og þau koma frá nemanda/nemendum.

ATH. litaður bakflötur eru svörin sem koma frá nemanda/nemendum – með eða án hjálpar.

Kenna veik (taka fram að þau endi alltaf á **andi**) og sterk lýsingarorð.

Dæmi um spurningar (það fer eftir geðþótta kennara hvað hann velur sem útgangsorð):

Hvernig er NO og LO fyrir sögnina að **keyra**?

Hvernig er SO og NO fyrir lýsingarorðin **sofandi** – **sofinn**?

Hvernig er SO og LO fyrir nafnorðið **lestur**?

So	No	Lo	
Keyra	Keyrsla	Keyrður	Keyrandi
Sofa	Svefn	Sofinn	Sofandi
Lesi	Lestur	Lesinn	Lesandi
Reikna	Reikningur	Reiknaður	Reiknandi
Skrifa	Skrift	Skrifaður	Skrifandi
Ganga	Ganga	Genginn	Gangandi
Dreyma	Draumur	Dreyminn	Dreymandi
Synða	Sund	Syndur	Syndandi
Borða	Borð	Borðaður	Borðandi
Brjóta	Brot	Brotinn	Brjótandi
Aka	Akstur	Ekinn	Akandi

Hér hefur kennarinn handskrifað munnleg svör frá nemanda og ráðið útgangsorði (nafnorðinu).

NO	SO	LO
príði	príða	príður
þyking	þylla	gullert
draumur	dreyma	dreymandi dreymir
stundur	stýrja	stýrjandi
stúningur	stýja	stýjandi staddur
hljóð	hljóða	hljóðinn
sofa	sofa	sofandi sofinn
sofa	sofa	sofandi sofinn

Hér hefur kennarinn handskrifað munnleg svör frá nemanda og ráðið útgangsorði (sagnorðinu).

SO	NO	LO
keyra	keysla	keyrandi
aka	akstur	keyndul akandi ekinn
Syrgja	Sorg	Syrgjandi syrgdur
brjóta	brót	brjóðandi bróttinn
hrjóta	hroður	hrjóðandi
deyja	dauði	deyðandi dæmni
brekkja	brekktur	brekkynd brekktur
Synda	undur	syndandi syndur
borda	borð	bordandi bordadur
eða	óti	étandi ótur
leka	leki	lekandi lekur
birta	birta	ljórt

Hér hefur kennarinn handskrifað munnleg svör frá nemanda og ráðið útgangsorði (sagnorðinu).

So	hó	NO
<u>laka</u>	<u>lakkadur</u>	<u>lakk</u>
<u>renna</u>	rennandi renndur	renna
<u>akka</u>	akandi ekinn	akstur
<u>keyra</u>	keyrande keyrdur	keyrsla
<u>sofa</u>	sofandi sofnadur	svefn
sef svefa	svefandi svefður	svefning

Samvinna nemanda og kennara – kennari útbjó reitina og kom með sagnirnar – nemandinn fyllti út í reitina fyrir nafnorð og lýsingarorð.

	So	No	ho
	myrða	Mort	Myrtur Myrðandi
	gefa	Gjöf	Gefinn Gefandi
3.12.22 nóv hólf	flyða	flog	Floginn Flogandi
	kveikja	Kveikjan	Kveiktur Kveikandi
	sja	Sjón	Séður Sjandi
	heyrja	Heyrt	Heyrður Heyrandi
	stela	Stuldur	Stelandi Stelinn
	svingja	Svengd	Svangur Svengandi
	sjóða	Sæða	Sjöpin Sjodandi
	syngja	Söngur	Sungist Syngandi
	syrgja	Sorg	Syrður Syrgandi
	gera	Gjörð	Gerandi Gerðu
	dreysa	traust	treystandi traust
	gleyma	gleymskan	gleymt glemandi
	byggja	Boga	Byggandi Boginn

Samvinna nemanda og kennara – kennari útbjó reitina og kom með sagnirnar – nemandinn fyllti út í reitina fyrir nafnorð og lýsingarorð.

3o	No	Lo
sjá'	sjón	Sjándi Sérður
flýga	flug	flugandi fluginn
lesa	læstur	lesandi læstur
sofa	Srefn	Sofandi Sofinn
synda	Sund	Sindandi Syndur
myrða	Morð	Morðingi Drepa
lýsa	lýsing	lýsandi lýstur
syrgja.	Sorg	Syrður Syrgandi
syngja	Söngurinn	Söngvari Syngandi
mála.	Málingu	Málari Málandi
aka	akastur	akandi Ekinn

Helmingur fylltur út af kennara eftir munnlegum svörum nemanda – hinn helminginn fyllti nemandi út fyrir nafnorð og lýsingarorð.

SO	NO	LO
myrða	móðir	myrðandi myrtur
skera	skurðaröim	skerandi skorunn
prenta.	prent prentun	prentandi prentaður
smíða	smíður	smíðandi smíður
reyna.	reynsla	reynandi reyndur
renna	rennsli	rennandi reyndur